

BATI TRAKYA’DA NÜFUSSUZLAŞAN TÜRK KÖYLERİ: DAĞKARAMUSA KÖYÜ ÖRNEĞİ

Selda ADILOĞLU* - Hüseyin PEHLİVAN**

ÖZ

Başta kırsal bölgeler olmak üzere “boşalan/nüfussuzlaşan” yerleşim birimlerine sıklıkla rastlanır. Altta yatan etmenler siyasi, coğrafi, ekonomik veya demografik nitelikte olabilir. Göç, sıklıkla dile getirilen etmenlerin başında gelir. İnsanların farklı motivasyonlarla yer değişikliğine gitmeleri, çoğu durumda geride nüfussuzlaşmış yerleşim alanları yaratır. Batı Trakya’da yaşanmış göçlerin çok sayıda nüfussuzlaşmış yerleşim birimleri yarattığı anlaşılır. Bu sürecin doğası, nedenleri ve kaçının harabeye dönüştüğü konusu, Batı Trakya’yı esas alan çalışmaların göz ardı ettikleri konuların başında gelir. Çalışmada Batı Trakya Türkleri, göç sonrası süreçte geride bıraktıkları “nüfussuzlaşmış” yaşam yerleriyle ele alınmaktadır. Batı Trakya’da nüfussuzlaşan köyler ve nedenleri konusu, temsili bir örnek üzerinden irdelenmektedir. Dağkaramusa köyü ve onun “nüfussuzlaşma” süreci, çalışmanın araştırma konusudur. Dağkaramusa’dan farklı tarihlerde göç etmiş iki katılımcı ile sözlü tarih görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler esnasında kroki çıkartma tekniğine başvurulmuştur. Alan yazındaki açıklamalar, Yunan devletinin bölgeyi Türk nüfusundan arındırmaya dönük politika ve uygulamalara gittiğini iddia eder. Benzer şekilde bulgular, Dağkaramusa’nın nüfussuzlaştırılmasında, Yunanistan’ın doğrudan müdahalesinin olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Batı Trakya Türkleri, Nüfussuzlaştırma, Dağkaramusa köyü

* Dr. Öğr. Üyesi, Bursa Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Bursa, ORCID: orcid.org/0000-0002-9725-436X, E-posta: selda.adiloglu@btu.edu.tr

** Yıldırım Belediyesi, Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü, Bursa, ORCID: orcid.org/0000-0001-8922-960X, E-posta: hsyn.phlvn.16@gmail.com

**DEPOPULATED TURKISH VILLAGES IN WESTERN THRACE:
THE CASE OF DAĞKARAMUSA VILLAGE**

ABSTRACT

Particularly in rural areas, "deserted/depopulated" settlements are frequently encountered. The underlying factors can be political, geographical, economic, or demographic. Emigration is one of the most frequently mentioned factors among all these. Mobility of people with different motivations, in most cases, creates residential areas that have become depopulated. The emigrations experienced in Western Thrace have created a large number of depopulated settlements. The nature of this process, its causes, and the number of settlements currently lying in ruins top the list of issues ignored by studies on Western Thrace. In this study, Western Thrace Turks are dealt with the "depopulated" places they left behind in the post-migration period. The issue of depopulated villages in Western Thrace and their reasons are examined through a representative example. Dağkaramusa village and its process of "depopulation" are the research subject. Oral history interviews were held with two participants who emigrated from Dağkaramusa on different dates. During the interviews, the sketch drawing technique was used. Explanations in the field claim that the Greek state has been following policies and implementing practices aimed at cleansing the region from the Turkish population. Similarly, findings show that Greece directly intervened to depopulate Dağkaramusa.

Keywords: Turks in Western Thrace, Depopulation, Dagkaramusa village

EXTENDED ABSTRACT

In this study, the issue of depopulated villages is discussed by focusing on the Turkish villages that became "depopulated" after the migration of Western Thrace Turks to Turkey. More specifically, the depopulation/abandonment process of Dağkaramusa village, a Turkish settlement within the borders of Western Thrace (Greece), is examined. The aim of the study is not to do a superficial reading of the phenomenon, but to attempt the Greek state to assimilate "Turkishness" by depopulating Turkish settlements (in daily routine, in memory, and on the map) visible, and to reveal the details of this attempt through a different reading style. To achieve this, the oral history technique, which is deemed functional, is used.

Although many other qualitative interview techniques based on the hermeneutic social science tradition can be used to investigate such a research subject, there is a certain rationale behind choosing the oral history technique. A process-oriented case and a specific period are two fundamental

BATI TRAKYA'DA NÜFUSSUZLAŞAN TÜRK KÖYLERİ:
DAĞKARAMUSA KÖYÜ ÖRNEĞİ

elements of oral history. The issue of depopulation of the village, which is the focus of the study, is related to the recent past based on testimonies, and its depopulation took place over a certain period, which made collecting narratives inevitable. Collecting personal narratives aimed at obtaining social, administrative, and periodic data on the existence and disappearance of the village. For this purpose, two Western Thrace Turks (Recep Çavdar and Kadir Müminoğlu) who emigrated from Dağkaramusa were selected to be included in the study. In the interviews, the narrators structured their narratives while depicting the spatial setup of the village and the settlement dynamics of the village such as households, residences, and land. From the collected narratives, themes such as village life, being a Turk in the village and Western Thrace, emigration(s) from the village, and the depopulation adventure of the village emerged, and the (final) state of the village before the depopulation, which was in the memory of the narrators, was visualized on a drawing paper.

The depopulation of Dağkaramusa was mainly driven by the political goals and objectives of an administrative structure that transcends all of Western Thrace. The Western Thrace region (and its people), located within the administrative borders of Greece, have been exposed to assimilation practices in various historical periods (and still are, from time to time). Clearing the region of Turks seems to be one of the main goals of the Greek state and it has been reported to focus on this goal consistently. The related research literature often reports that the Greek state in Western Thrace has implemented some assimilative policies on the Turkish people and Turkish villages in the region, attempted to rid the region of Turks or forced the people to emigrate.

There are several ways/practices followed in assimilation throughout the region. The aim is to undermine the regional belonging of Turks on based on identity, language, and religion. It has often been pointed out that the Greek state consistently maintains some practices to achieve this aim. Ilker Alp gives some examples of these practices as follows: The expropriation of Turkish lands, the prohibition of the phrase “Turkish” and the systematic elimination of historical Turkish-Islamic cultural and artistic works such as mosques, masjids, madrasas, inns, Turkish baths, and fountains.

Most of the points that the narrators emphasize or focus on while structuring their narratives are in common with the explanations and examples in the literature. For example, the issue of the prohibition of the phrase “Turkish”, which Alp refers to in his work, was also reported by the narrators in the study. Çavdar touches upon this subject by pointing at a practice in the village school: Now our (school) is called “Müslimaniko”, but

it used to be called “Turko”, then the Greeks translated it as “Müslimaniko” school after 1974. They removed the “Turko” part to delete the name “Turk”. In one of his statements, narrator Müminoğlu also exclaims: ...We even hide the tombstones there. Those tombstones you see (showing the photos he brought with him) are hidden there. (Why?) Well, they’re erasing your history, man!

The lack of necessary assistance to the Turks of the region can also be shown as an assimilation effort, which emerges in Müminoğlu's narrative: ...What use would it be that your village is very close to the city, when the state does not help you, right?... An addition to this is the state of deprivation or poverty. Çavdar reveals their poverty during the migration by referring to the moment when they shouldered a limited number of personal items: What are those items (you can take with you) anyway? You just take your clothes, you take a mattress, you take a quilt on your back or you load them on a donkey, you go down to Narlıgöl...

Another important issue that emerged during the interviews is the changes in place names. Although the Turkish place names are pronounced by the narrators in their original form, using their Greek versions is officially mandatory. Depopulated Dağkaramusa, like other Turkish villages, is also called by its Greek equivalent (Trikorfon and Τρίκορρον). However, the Greek name of the village is not found in official documents and geographical maps. The predominant factor here is the depopulation of the village, rather than the name change. Regarding the emigration from the village, Çavdar says, “It has been dismantled”, and Müminoğlu, emphasizing the process, says “...the village has been gradually emptied!” While poverty and oppression played their part in the emigration, it was the Cyprus Operation that triggered the abandonment of the village. Müminoğlu states the following, underscoring the effect of the operation: From 1975 and 1976, the village began to be abandoned. After that, some came here (Turkey), some went to the nearby town, so the village was deserted...

Today, there is only one house in the ruined village that has remained intact. Others, according to Çavdar, are completely dilapidated: “All of these houses have already been destroyed! Let me tell you about the houses left there... Now this one Corporal Ali’s home (pointing a dot on the sketch he created) is completely destroyed, with only a wall left. This - the house of Cangala - has been completely destroyed. This one was completely destroyed...” Today, there stands a new detached house, a mosque, and a guest house, built with the collective effort of the people of Dağkaramusa who emigrated to Turkey, from the original village of 20-25 households. Their aim

BATI TRAKYA'DA NÜFUSSUZLAŞAN TÜRK KÖYLERİ:
DAĞKARAMUSA KÖYÜ ÖRNEĞİ

in building these is the “revival” of the village. But is it possible to revive the village? The data show that this is highly unlikely.

In short, a common point in the narratives of both narrators is that their fictions are related to social and historical events that transcend the ordinary and the individual. This is not only true for the residents of Dağkaramusa village either. These events in question are also known to the village people and, more generally, to the Turks of Western Thrace. The control of the region by the Germans, Bulgarians, Greeks, and Turks, the gang raids, the banning of the term “Turkish,” the Cyprus Operation and the emigrations are some important ordeals suffered both by the Turks of the region and the narrators Çavdar and Müminoğlu. It would be safe to assume that if villagers other than the residents of Dağkaramusa village were interviewed, traces of a narrative with similar content and flow could be found.

If a conclusion is to be drawn from these narratives, the following should be pointed out first: As a community whose rights are guaranteed by international treaties, Western Thrace Turks are faced with various practices that affect their population dynamics and living standards. In this regard, researcher Ahmet Serdar, who is also a Western Thrace Turk, states that various policies were implemented against the Western Thrace Turkish minority in terms of housing and property rights, that their share in the total population decreased from 67% to 33%, and their share of arable land ownership has decreased from 84% to 18%. Losing land ownership in this way, conceptualized as expropriation (or dispossession), also sheds light on another aspect of this study. The depopulation of Turkish villages and replacing the Turkish village names with the Greek versions to erase all traces of the Turkish culture from the local memory and official documents are some processes that have played an undeniable role in the land loss of Western Thrace Turks, which relates to the fate of the Turkish presence in the region. Considering the views, political discourses and practices of the country on the Turks of Western Thrace, it can be foreseen that the number of Turkish villages in the region, which have been depopulated and whose names have been forgotten, may increase. Given the scope of the current study, it was able to focus on a single village. Thus, based on the findings obtained about Dağkaramusa village, the main suggestion of this study is that the surrounding and/or other villages in the region should be urgently examined through multi-field and multi-disciplinary studies.

Giriş

Kırsal alanlar başta olmak üzere yerleşim yerlerinin tamamı, nüfussuzlaşma riskiyle karşı karşıyadır. Belirleyici olan, ölüm ve göç gibi başlıca etmenlerin yoğunluğu ve/veya sürekliliğidir. Ölümlerden ziyade göçün kitlevi ve tekrarlanabilir olması yerleşim yerlerinin nüfussuzlaşmasında büyük bir tehdittir. Bununla birlikte göçlerin ani veya uzun vadeye yayılarak gerçekleşmesi, büyük bir yıkım veya doğal bir felaketle gelişebilecek olan toplu ölümlerin yaşanabilmesine kıyasen çok daha olasıdır. Dağkaramusa köyü, tam olarak bu olasılığın gerçeğe dönüşebilir olduğuna somut bir örnektir. Uzun vadeye yayılarak göçlerin yaşanmış olması köyün, nüfussuzlaşmasına dolayısıyla boşalmasına yol açmıştır. Çalışmaya konu olma yönü de nüfussuzlaşmasıyla birlikte bu sürecin köy özelindeki akıbeti ve seyridir.

Batı Trakya sınırları içinde yer alan Dağkaramusa, bugün bölgede boşalan Türk köylerinden sadece birisidir. Nüfussuzlaşmasındaki başlıca etmense tüm bir Batı Trakya'yı aşan yönetsel bir yapının siyasi amaç ve gayeleriyle alakalıdır. Yunanistan'ın idari sınırları içerisinde bulunan Batı Trakya bölgesi (ve halkı) farklı tarih aralıklarında yoğun asimilasyon uygulamalarına maruz kalmaktadır. Bölgenin Türklerden arındırılabilmesi, Yunanistan devletinin başlıca gayelerinden biri olarak görünmekte ve istikrarlı şekilde bu gayeye odaklandığı belirtilmektedir. Zira Batı Trakya'da Yunanistan devletinin Türk ahaliye ve Türk köylerine dönük bir takım uygulamalara yöneldiği, bölgeyi Türklerden arındırma adına bölge halkını asimile etmeye giriştiği veya halkı göçe ittiği iddiası sıklıkla dillendirilmektedir.¹

Asimile etmede izlenen başlıca yol, bölgedeki Türklerin kimlik, dil ve din temelinde aidiyetlerini olumsuz anlamda etkilemektir. Bunun için Yunanistan devletinin istikrarlı şekilde sürdürdüğü bir takım uygulamaları vardır. Bunlara örnek olması için İlker Alp'in iddialarına bakılabilir. Alp,² Türklere ait toprakların kamulaştırıldığını, "Türk" ibaresinin yasaklandığını, cami, mescit, tekke, türbe, medrese, imaret, han, hamam, saat kulesi, köprü, çeşme gibi tarihi Türk-İslam kültür ve sanat eserlerinin sistematik şekilde

¹Sadık Ahmet, "Batı Trakya'da Yaşayan Türk Toplumunun Şikâyetleri ve İstekleri", *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, Cilt 15, Sayı 1-2, Haziran 1995, s. 2.

²İlker Alp, "Batı Trakya Türkleri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt 11, Sayı 33, Kasım 1995, s. 637-640.

BATI TRAKYA'DA NÜFUSSUZLAŞAN TÜRK KÖYLERİ: DAĞKARAMUSA KÖYÜ ÖRNEĞİ

ortadan kaldırıldığını belirtir. Benzer bir çalışmada Ahmet Serdar,³ azınlık olarak değerlendirilen Türklere ait arazilerin Yunanlılar tarafından satın alınmasının özendirildiğini, toprağın kamulaştırıldığını, *Anadazmos* olarak isimlendirilen “yeniden dağıtım” uygulamasıyla miktar ve kalite itibarıyla düşük değerde ve sayıda araziye eski sahipleri olan Türk halkına verildiği bilgisini paylaşır. Bu noktada fark edileceği üzere, asimilasyon konusu, toprak aidiyeti, kimlik ve mülkiyet temelinde işlenirken, yerleşimlerin nüfussuzlaşması mevzuu ele alınmaz. Daha genel bir ifade ile bölge Türkleri etnik ve dini kimlik, aidiyet ve göç bağlamında konuşulur, araştırılırken mekânla/yerle birlikte, yerleşiklik ve yerden edilişin hafızalarda yer bulan yönleriyle çok fazla anılmaz.⁴ Çalışma bu eksikliği giderici şekilde göç-mekân ve hafızadan oluşmuş bir sacayağı üzerinden Batı Trakya Türklerine eğilmeye gayret etmektedir. Daha özelde Yunanistan’ın Batı Trakya Türklerine dönük uygulamaları içerisinde görünür durumda olmayan “nüfussuzlaşan Türk köyleri” hususunu problem edinmektedir. Çalışmanın amacı, Yunanistan devletinin, Türk yerleşim yerlerini nüfussuzlaştırarak (gündelik rutinde, hafızada ve haritada) “Türk”lüğü asimile etme girişimini görünür kılmak bunu yaparken de farklı bir okuma tarzı üzerinden bu girişimin detaylarına ulaşabilmektir. Çalışmanın bundan sonraki kısımlarında, öncelikle araştırmanın metodolojik boyutuna yer verilmekte, akabinde bulgular farklı alt başlıklar altında sunulmaktadır.

Çalışmanın Yöntemi

Dağkaramusa köyünün nüfussuzlaşması sorunu, pek ala yorumsamacı sosyal bilim geleneği içerisinde birçok nitel görüşme tekniğiyle araştırılabilir. Yarı/tam yapılandırılmış görüşme, grup veyahut da odak grup görüşmeleri gibi teknikler de soruna yaklaşım noktasında epeyce etkilidir. Ancak bu teknikler, veri anlamında derinlikten çok genişliği esas alır. Dolayısıyla bu teknikler için köyün nüfussuzlaşması bir sorundur ve araştırılacak olan da köyün nüfussuzlaşmasıdır. Oysa bu çalışma, köyün nüfussuzlaşması meselesini, canlı tanıklığa dayalı yakın geçmişle ilişkili bir olgu olarak almakta ve bir süreç olarak kabul etmektedir. Bu da çok daha

³ Ahmet Serdar, “Tarihsel Süreç İçerisinde Batı Trakya Türklerinin Ekonomik ve Demografik Gelişimi”, *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, Aralık 2014. s. 11.

⁴ Bu araştırmalara birkaç örnek gösterilebilir: İbrahim Baltalı, “Demolished Ottoman Historic Monuments and Expropriated Lands in Western Thrace”, *Osce Supplementary Human Dimension Meeting Freedom of Religion or Belief*, Temmuz 2009. s. 8; Tozun Bahcheli, “The Muslim-Turkish Community in Greece: Problems And Prospects”, *Institute of Muslim Minority Affairs Journal*, Cilt 8 Sayı 1, Mart 2007, s. 109.

geniş bir zaman ve mekân bağlamında konuyu ele almayı gerekli kılmaktadır. Buradan hareketle çalışma için, diğer nitel görüşme tekniklerinden farklı olarak sözlü tarih tekniği tercih edilmiştir. Nedeni/nedenleri birkaç maddeyle ilişkilidir. Bunlardan birisi, sözlü tarihin sürece odaklanması ve anlatı toplamasıdır. Bu anlatı, görüşülen kişinin (burada “anlatıcı”) yaşamından genişçe bölümleri içermektedir.⁵ Bu örnekte olduğu gibi, sözlü tarih görüşmesi ile hayat döngüsü içinde bir kişinin sadece köyden göçü değil, öncesi ve sonrasıyla -köydeki yaşamı, aile yapısı, geçimi, gelişimi ve köyden gidişi dahil- daha geniş bir bağlamda anlatısının tümlenmesine çalışılır.

İlgili tekniğin önemli bir diğer özelliği toplanan anlatının çok daha büyük bir şeyin içine gömülü olması durumudur.⁶ Dolayısıyla kişisel anlatının araştırmaya/araştırmacıya katacağı şey, kişisel ötesinde bir kültürün, toplumun, siyasalın ve hatta dönemin verisidir. Dağkaramusa özelinde düşünüldüğünde sözlü tarih tekniğinin benimsenmesi ile yapılmak istenen, kişisel anlatılar toplanırken köyün mevcudiyetine ve yok oluşuna dair toplumsal, yönetsel ve dönemsel verilerin elde edilmesidir. Bu kapsamda ilk olarak katılımcıların belirlenmesine çalışılmıştır. Köyün nüfussuzlaşma tarihinin 1970’li yılları buluyor olması, içinde bulunulan tarih itibariyle epeyce geçmişe dayanmaktadır. Buna bağlı olarak nüfussuzlaşma süreci dahil köy yaşamını deneyimlemiş ve bu süreci (yaş itibariyle) kavrayabilir durumda olan nüfusun 70 yaş ve üzeri olması, hem hatırlama hem de anlatma kabiliyeti itibariyle katılımcı profilini sınırlamaktadır. Bu sınırlamaların dışında kalan ve ulaşılabilir durumda olan iki katılımcı tespit edilmiş, katılımcılarla Bursa’da farklı tarihlerde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan ilki, 1941 doğumlu olan Recep Çavdar’dır.⁷ Doğup büyüdüğü köyden 1958 yılında göç etmiştir. Diğer anlatıcı ise Kadir Müminoğlu’dur. 1955 doğumlu olup, göç yılı 1974’tür. Görüldüğü üzere iki katılımcının göç tarihleri birbirinden farklıdır. Sebebi, iki etmene dayanır. Bunlardan birisi (a) köye dair ilk verinin toplanmasının amaçlanması, diğeri (b) toplanan anlatının detaylandırılmasıyla birlikte teyit edilebilmesidir.

Sözlü tarih tekniğiyle ilgili belirtilebilecek bir diğer husus ise görüşmeler esnasında ek malzemelerin de kullanılabilirliğidir. Patricia Leavy⁸ anlatının bir parçası olarak fotoğrafın, belgenin ve diğer malzemelerin sözlü

⁵ Patricia Leavy, *Oral History, Understanding Qualitative Research*, Oxford University Press, Oxford 2011, s. 186.

⁶ Lynn Abrams, *Oral history theory*, Routledge, Abingdon 2010, s. 12-13.

⁷ Anlatıcılar, isim ve soy isimlerinin kullanılmasını tercih etmişlerdir.

⁸ Leavy, *a.g.e.*, s. 186.

BATI TRAKYA'DA NÜFUSSUZLAŞAN TÜRK KÖYLERİ:
DAĞKARAMUSA KÖYÜ ÖRNEĞİ

tarih görüşmelerinde kullanılmasını olası görür. Bazı durumda ise gereklidir. Gereklilik, sözlü tarih tekniğinin doğası gereği hafıza ve hatırlamayla olan ilişkisinden doğar. Hatırlama eylemi çoğu durumda Paul Connerton'un deyişiyle, bir bölgeye özgü olabilmekle birlikte bazı durumlarda tablo, belge veya öykü hatırlamayı mümkün kılar.⁹ Bu iddiayla ilgili olarak Connerton, tablo, belge ve/veya öyküde geçen bir "sökülmüş ağaç" figürünün/ibaresinin, bir grupta yaratabileceği anlamlara değinir. Ona göre bu figür/ibare, bir zamanlar kök salınmış topraklara duyulan özlemi, yerinden edilmişliği anımsatır. Bu çalışma da yerle alakalı bir anlatıya odaklıdır. Ancak burada kullanılan yardımcı malzemeler, Connerton'un örneğindeki farklıdır. Zira bu çalışmada tablo, belge ve öyküden farklı olarak fotoğraf ve köy çizimine (veya köy krokisini oluşturma çabasına) başvurulmuştur. Görüşme sırasında köyün eski ve güncel durumunu resmeden fotoğraflar hatırlatıcı birer unsur olarak işlev görse de görüşmenin gidişatı, kroki çizimi üzerinden ilerlemiştir. Ön görüşmelerin akabinde gerçekleşen sözlü tarih görüşmeleri konu ve bağlamdan uzaklaşmadığı sürece müdahalesiz ilerlemiştir. Bu süreçlerde anlatıcılar, köyün mekânsal kurgusunu, köyün hane, konut ve arazi gibi yerleşme dinamiklerini resmettikleri esnada anlatılarını yapılandırmışlardır. Toplanan anlatılardan köy yaşamı, köyde ve Batı Trakya'da Türk olmak, köyden göç(ler) ve köyün nüfussuzlaşma serüveni gibi temalara ulaşılmış bununla birlikte anlatıcıların hafızalarında yer eden köyün nüfussuzlaşma öncesindeki (son) hali çizim kâğıdına resmedilmiştir.

1. Batı Trakya'da Bir Dağ Köyü: Dağkaramusa

Bu başlık altında belirtilmesi gerekli olan ilk husus, resmi evrak ve yazında Dağkaramusa'ya ve köyün kuruluşuna dair bir bilginin mevcut olmadığıdır. Buna karşın yerel düzeyde köyün kuruluşuna yönelik rivayetler vardır. Anlatıcılardan biri olan Çavdar tahmini bir kuruluş tarihi verir: *Tahminen, 1366'larda, 1366'la 1400 arası...*

Müminoğlu köyün kimlerce kurulduğuyula ilgili bilgi paylaşır: *Bu köyü kuran adam Karamusa, Bir ova Karamusa'sı var bir de dağ Karamusa'sı var. Bizimkisi Dağ Karamusa, biz dağlıyız...* Bu bilgiye dayanarak, Rodop iline bağlı dağ köylerinden biri olarak Dağkaramusa'nın, Türklerce kurulduğu düşünülmektedir. Anlatıcılardan Müminoğlu'ya göre köyün kuruluşunda altı, yedi hane rol oynamıştır: *Köy, altı, yedi hane*

⁹ Paul Connerton, *Modernite Nasıl Unutturur*, (çev.) Kübra Kelebekoğlu, Sel Yayınları, İstanbul 2012, s. 17.

kuruluyor, ondan sonra çoğalıyor, 25 haneye çıkıyor. Köyün coğrafi konumuna ve kasabaya olan yakınlığına ilişkin olarak diğer anlatıcı Çavdar şu bilgileri paylaşır:

Buranın karşısı Rodop dağları... Mezarlık burda bak, caminin şurası mezarlık. Caminin etrafı mezarlık. Köy şu anda tarım arazisi. Orda kırk dönümlük bir yer var. [...] Şimdi Gümülcine kasabadan ne kadar uzak... Dur bir dakika aklıma geldi, 20 km Píontos, Narlıköy diye geçer, dediğimiz yer ondan sonra da 15 km yukarı çıkıyorsun (dağ yolu) ondan sonra da 15 km, 3 saat sürer yayan, arabayla falan değil yani yürüyerek. Çünkü araba yolu yoktu. Şu anda var ama toprak yol.

Hemen hemen benzer bir mesafeden Müminoğlu da söz eder: *Bizim köyümüz çok yakın kasabaya, 13 km, Narlıköy'e. Bir taraftan gittiğin zaman yol uzuyor, daha düzgün yolda 18 kilometreye çıkıyor ama bir taraftan gittiğin zaman arabayla 20 dakika.*

Yunanistan, yerleşim birimleriyle alakalı olarak birtakım idari değişikliklere gider ve yerleşim yerlerinin idari sınırlarını değiştirir.¹⁰ Bu değişiklik bilhassa Türk nüfusun yoğun olduğu bölgelerde hissedilir. Zira azınlık olarak görülen Türklerin siyasal etkinliğini azaltmak için uygulamaya konulduğu düşünülmektedir.¹¹ Örneğin, Osmanlı arşivlerinde Gümülcine'ye bağlı olduğu görülen Dağkaramusa köyü farklı bir belediyeye bağlanmış durumdadır: *Şimdi daha önce bu köy, Narlıköy'e bağlıydı. Belediye olarak Narlıköy'dü. Narlıköy de Gümülcine'ye bağlıydı. Narlıköy nasıl diyeyim 300 hanelik bir köy, Yassıköy iki, iki buçuk. Ama şu anda hepsi Yassıköy'e bağlandılar, büyükşehir belediyesi oldu.*

Ata Atun, yerleşimlerle ilgili açıklamalarında Türk nüfusunun azınlıkta bırakılacak şekilde küçük belediyelerden daha büyük belediyelere sıkıştırıldığı bilgisine yer verir.¹² Alandaki görüşmeler de bu iddiayı doğrular

¹⁰ Halis Ayhan ve Ata Atun, Yunanistan'ın *Kapodistrias Planı* kapsamında il, belediye ve bucakların birleştirilmesi uygulamasına gittiğini, bu sayede Türk köy ve bucakların Yunan çoğunluğun olduğu birimlerle birleştirilerek Türkleri çoğunluk içinde eritmeyi istediğini aktarırlar. Detaylı bilgi için bkz: Halis Ayhan, "Batı Trakya Türk Azınlığının Hukuki ve Siyasi Sorunlarının Asimilasyon Politikası Çerçevesinde Tahlili", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 42, Ekim 2014, s. 181.; Ata Atun, "Batı Trakya'daki Planlı Türk Soykırımı", *E-Batı Trakya*, 2009, s. 9, <https://www.batitrakya.org/e-bati-trakya/yayinlar/bati-trakya-daki-planli-turk-soykirimi.html>.

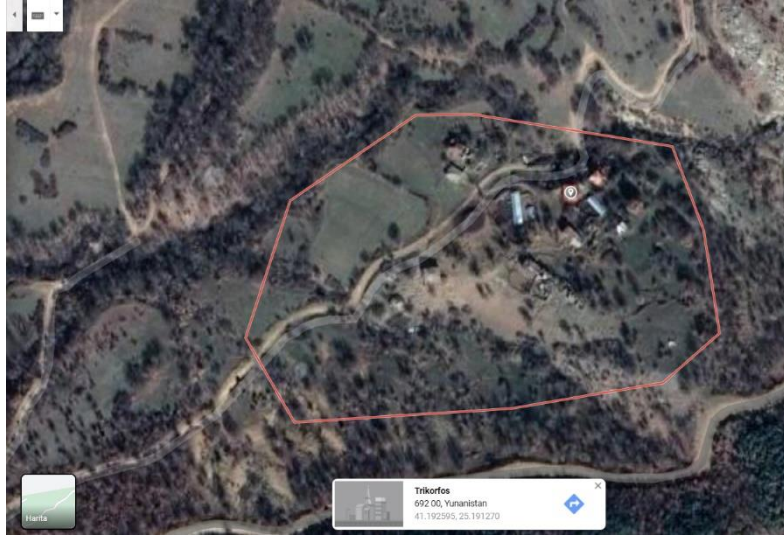
¹¹ Atun, *a.g.m.*, s. 9.

¹² Aynı yerde.

BATI TRAKYA'DA NÜFUSSUZLAŞAN TÜRK KÖYLERİ: DAĞKARAMUSA KÖYÜ ÖRNEĞİ

örnekler sunar. Mesela, Müminoğlu'nun anlatısında bu konuya şu şekilde değinmektedir:

2005'ten bu tarafa, benim bildiğim. Çünkü ben oraya 2007 yılında gittim, Yassıköy'e bağlıydı. Öbür belediyeler, küçük belediyeler kapanmış. Aşağı yukarı 20-27 köy, Yassıköy'e bağlanmış. Türk köyleri bunlar, Rumlar da var, karışık. Bak şimdi Yassıköy'de Susurköy var, Susurköy'de Rum var ve şeyde var Yassıköy'de var. Bir de Arabacıköy'de. Arabacıköy'üne kadar zaten orası. Sonra İskeçe'ye dönüyor. Bunlar (20-27 köy) Gümülcine'ye bağlı.

Harita 1 Google.map'te *Trikorfos* adıyla taratıldığında Yunanistan devleti içerisinde kalan Dağkaramusa köyünün güncel görüntüsü

Dağkaramusa'nın coğrafi konumunun gösterildiği haritada (bkz. Harita 1) iki nokta dikkate değerdir. Bunlardan birisi arama motorunda (google.maps), köydeki yaşama dair sınırlı düzeyde kalıntıların görünür olması, bir diğeri ise Türk köyü olarak bilinen ve Türkçe adı bulunan Dağkaramusa'nın sadece Yunanca karşılığıyla (*Trikorfos*) haritada gösterilmesidir. Buradan hareketle bir çıkarım yapılacak olursa, Türkçe yer isimlerinin de bu vesile ile resmi kullanımdan kaldırılmakta olduğu görülür. Köy isimlerinin literatürde ve devletin resmi internet sayfalarında bulunmadığı bilgisinin anlatıcıya aktarımı sırasında konuyla ilgili olarak Müminoğlu şu tepkiyi vermektedir: (Resmi evraklarda görünmüyor!)

Kayabaşı buldun mu? Kuruçay buldun mu? (Bulamadık?) Biz mezar taşlarını bile saklıyoruz orda. Şu gördüğün (beraberinde getirdiği fotoğrafları göstererek) mezar taşları saklıdır orada. (Neden?) Yahu, senin tarihini kaybettiriyor adam işte!

Yunanistan, Batı Trakya’da bulunan Türkçe yer isimlerini değiştirmiş durumdadır. Ancak bu güne kadar kaç yerleşim biriminin isim değişikliğine uğradığı konusunda netlik yoktur. Sadece bazı çalışmalar (mesela Halit Eren’in çalışması),¹³ Gümölcine özelinde 168 köy isminin Yunanca ve Türkçe karşılığını vererek, isim değişikliği konusuna değinmektedir. İsmi değişen yerleşim birimlerinden birisi Yassıköy’dür, Yunanca karşılığı İlasmos’tur. Benzer şekilde ve yukarıda belirtildiği gibi bu belediye sınırları içerisine yer alınan Dağkaramusa da adı Yunancaya çevrilen yerleşimlerden biridir. Görüşmeler boyunca anlatıcılar, yerleşim yerlerinden Türkçe isimleriyle söz etmişlerdir. Bu nedenle çalışma boyunca ilgili yerleşim birimleri, Türkçe isimleri ile anılmıştır. Bununla birlikte çalışmanın bu ve sonraki bölümlerinde, her iki anlatıcının anlatılarından köyü somut bir zemine oturtacak, akabinde nüfussuzlaşmaya varan süreci ile son halini ortaya koyacak şekilde ilgili kısımlar seçilmiş, doğrudan alıntılarla paylaşılmıştır.

...Şimdi burda olduğuna göre kible, kuzeyi gösteriyor biliyorsun. Şimdi şurdan aşağı bir dere vardır bizim Kaplıkaya deresi gibi. Şurdan köyün bittiği yer olsun. Derenin şurasında cami var. Cami... Ondan sonra burası arazi, şurdan köy eskiden burdaymış, sonra köyü şuraya çekmişler. Köyde de şurdan gelen ufak bir dere var. Köyün yerleşim planını aynen gösteriyorum ben şimdi...

İlk alıntı cümlesi, köy krokisini oluşturmaya koyulan Çavdar’a aittir. Köye dair genel bir taslak oluştururken aynı zamanda köyün sembolik noktalarına değinir: *...minareyi temsil eden asırlık bir çınarımız vardı. Çok büyük, İnkaya (Bursa’da) çınarı gibi hala var. Çavdar anlatısını detaylandırdıkça farklı doğal unsurları da köy krokisine dâhil eder:*

...Karamümün’ün evi, bunun karşısında Harman tarı/tare denen bir yer vardır. Orda ağaçlar vardı, Hıdırlazde salıncaklar kurulur, şurda evin karşısı. Şu dereden geçersin karşıya... Neden Harman Tare, harmanlar vardı. Şu derenin karşısında büyük ağaçlar vardı orada Hıdırlazde salıncaklar kurulur “mısır gölle” deriz biz, şimdi sattıyorlar ya

¹³ Halit Eren, “Batı Trakya’da Türk Yerleşim Bölgeleri Batı Trakya’da Rodop Vilayetine Bağlı Yer Adları”, *Batı Trakya’nın Sesi Dergisi*, Sayı 6, Eylül-Ekim 1988, s. 12.

**BATI TRAKYA'DA NÜFUSSUZLAŞAN TÜRK KÖYLERİ:
DAĞKARAMUSA KÖYÜ ÖRNEĞİ**

çocuklara böyle bardakta mısır, bizde ta o zamanlar vardı. Kazanlar kaynar, ceviz kırılır, dağılır (dağıtılır) herkese...

Anlatıcılar köyü görselleştirmede başlangıç noktaları belirlerler. Çavdar için başlangıç noktası yukarıdaki alıntıda da görüldüğü gibi dereyken Müminoğlu'nda camidir: *Aşağı yukarı burası (cami) hemen hemen bir kilometre uzak. [...] Bizim köyün ilk kuruluş yeri burası, caminin etrafı. Buraya “yurt yeri” derler. Yurt yeri, her iki görüşmecinin dilindedir, zira köyün ilk kuruluş noktası bu yerdir. Sonraki yıllarda köy, kısmen konum değiştirir. Nedeni her iki görüşmeciye göre köyde yaşanan ölümlerdir. Çavdar'ın açıklamasındaki neden şöyle ifade bulur: Eskiden köy burdaymış, çok ölüm olduğu için köyün değiştirmişler yerini. [...] Hastalıktan mastalıktan ölüm oluyormuş, ölüm olduğu zaman eskilere göre bir dere atlamak lazımmış, derler. E tabi onun için köyü buraya taşımışlar. A buranın yeri Yurt Yeri diye geçer, burası tarlalıklar.*

Tarlılık konusu Müminoğlu'nda da benzer bir nokta işaret edilerek anlatılır: *Caminin orda taa burası tarla şimdi. Köyün olduğu yer tarla. Hastalık konusunda ise Müminoğlu şöyle devam eder:*

Bu Yurt Yeri dediğimiz, Cami yanı dediğimiz yer oraya kurulduğu zaman, bu pandemi nasıl geliyor aynı böyle bir hastalık geliyor. Bir hastalık geliyor, bir gecede bir haneden iki-üç kişi birden gidiyor, ölüyor. Kırım, Kırım¹⁴ diyorlarmış o zamanlar o hastalığa. Başka köyler de kırılmış. Onların demesi Kırım yani. Ondan sonra bu olayda şöyle bir şey oluyor, yaşlının bir tanesi rüya görüyor, diyor ki bu köyü buradan kaldırın, suyun karşısına geçirin köyü diyor, suyun suyun. Bu Karamsa (Karamusa) deresi dediği (gösteriyor), köy geçiyor bunun karşısına.

Dere, köyü bir anlamda ikiye böler, alt kısımda köyün ilk yerleşim yeri ile üst tarafında Kalınlar mahallesi vardır, derenin diğer yanında ise yeni yerleşim yeri ki, buna da Müminoğlu “yukarı mahalle” demektedir: *...Bu (kâğıt üzerindeki yerini işaret ederek), Kalınlar mahallesi. Aşağı mahalle, yukarı mahalle, böyle böyle gidiyor. Başka bir şeyimiz yok. Müminoğlu, “Karamsa” diyerek kısalttığı Dağkaramusa köyünün yeni yerleşim yerinde mescit olarak da kullanılan bir okuldan söz eder: Karamusa'nın içinde okul*

¹⁴ Kırım Kongo hastalığı, modern tıp literatüründe ilk kez 1944-45 yıllarında Sovyetler Birliğinde bir salgın sonrasında tanımlanmış, daha sonra ise 1956 yılında Belçika Kongo'suna rastlanmıştır. Detaylı bilgi için bkz.: Şebnem Eren Gök, “Kırım-Kongo Kanamalı Ateşi”, *Okmeydanı Tıp Dergisi*, Cilt 32, Ek sayı, 2016, s. 12.

var, bu mescit. Derenin hemen yanında. [...] Okul dediğim, mescit aynı zamanda. Biz burda okuduk. İlkokulu, ilkokul ortaokul gibi geçirdi bizim orada yani.

Çavdar, köyün izlediği hatları taslak olarak anlatır: *...Bu çizgi yol, caminin köye gelen yolu... [...] Bu böyle bir yol burası. [...] Orası da bahçe. Buradan çıkınca Kayabaşı diye bir köy var, haritada var zaten. [...] Buralar düz. Bu tarlaların olduğu yerler düz. Burası bayırdır hafif, yüzde 10 gibi meyil, bu da yüzde 10 meyildir. Çavdar'dan farklı olarak Müminoğlu aynı zamanda çok önceden kalma bir karakoldan da söz etmektedir:*

...burası zaten tarlalar, burası da Karamusa olacak. Kalınlar'la Karamusa arasında bir tane karakol var. Tam ortasına yap. Kalınlar'dan geliyoz, karakola geçince (dere) geçiyor. [...] Kalınlar'dan geliyoz karakola, karakolu geçtikten sonra hemen dere geliyor. Derenin karşısında da Karamusa oluyor (dere işaretleniyor). Aynen öyle, aynen öyle. Evet, burası Karamusa oluyor. (Burada ne var?) Burada tarlalar var. Düzenlik yani bizim burası alan için.

Temel noktalar saptandıktan sonra daha sistematik ilerleyebilmek için mahalle mahalle çizimin oluşturulmasına geçilir. Müminoğlu, ilk etapta Kalınlar mahallesindeki köy sakinlerinin evlerini oluşturmaya koyulur: *Şuraya yap, Onbaşı'nın evini. Ondan sonra Mehmetali'nin evini yap. Onlar böyle karşı karşıya böyle, yakın yakına yani. Şuraya yap Halil ağamın evini. Şuraya yap Mustafa amcamın evini. Recep amcamın babasıylan. Şuraya bir derecik çiz.*

...Bakalım. (duraklıyor) ...Bu bir, bu da bir, bu iki... Debreli'de iki hane. Burda üç tane evi vardı, dört hane, o zamanda Veli aga, Bekir, babalarıyla birlikte dört hane vardı burda... Bunda iki, burda bir. Raif aga bir... Mandie'de dedem vardı, orasını iki hane say. Raim dayı var ve Paydarlar iki, bu Paydarlar bir çociği evlendi, burda. Bekâr var mıydı... (düşünüyor) Var. Burda da iki tane var herhalde.

Çavdar, “bakalım” diyerek önce kendine bir düşünme payı ayırır ardından isim bilgisi vermeye koyulur. Mandie’ler konusu Müminoğlu’nda kısa süreli tereddüt yaratır, ancak çok geçmeden emin bir tavırla cevabını netleştirir: *Mandiyeyi iki hane yaz onu, üç hane yaz hatta. Ali, İbrahim, bi de babaları.* Evleri, haneleriyle eşleştirenince bu sefer, hanelerin kimler olduğu konusuna geçer:

BATI TRAKYA'DA NÜFUSSUZLAŞAN TÜRK KÖYLERİ:
DAĞKARAMUSA KÖYÜ ÖRNEĞİ

Bunlara mesela Dipçikler derler. Adı değil, Dipçik diye geçer. Adları Ramadan da mesela Mandi diye geçer, yani lakabınla geçer, anladın mı? Buna Karamümün derler. Bunların mesela çocukları hala burda Türkiye'de yani. Ondan sonra bunlara mesela (Gencali) Genç Ali derler, labınla söylüyorum ben. Bunlara Küçükular (Küçükoğullar) derler, burda üç hane oturuyor.

Müminoğlu, köydeki evleri tek tek sayar, unuttuğu bir ismin kalmamasına özen gösterir. Evlerin konumlarını da zihnindeki konumlanışlarıyla benzeştirmeye özen gösterir:

Mustafa amcayla bizim ev yakın, daha da yakın olabilir, anlıyon mu? Hı, şimdi buraya yetişmedik ama burda bir ev vardı. Şeylerin evleri bunlar, Ali amcanın evleri bunlar. [...] Yani Mustafa amcamın kardeşi içgüveysi gidiyor. Mustafa amca yani dedemin kardeşi. Şuraya da Ramazan eniştenin evleri. Bu arada bir derecik geçiyor işte. Derecikten geçtin mi Ramadan eniştenin evleri. Şurada da Hasancın evi yazacaksın. Burda da Kırçalıların evi yazacaksın. Hasancın, Debreli deriyorlar onlara. Debreli Hasancık diyorlardı, biz öyle biliyorduk. Burda da şimdi bunlar Bulgaristan'dan geldiler buraya. Kırçalılar diyorlar bunlara. Recep ağaların evi. Sadullahların evi, bunlar iki kardeş. Onlardan önce babaları varmış ama ismi aklıma gelmiyor. Yaz işte...

Anlatımını sürdürürken Müminoğlu, daha önce konum olarak belirlediği noktayı karakol için uygun görmez, yerinin değiştirilmesini ister:

Karakola bu kadar yakın değil ama. Karakol taa buralarda. Ondan sonra karakoldan sonra dere geliyor. Ondan sonra Karamusa'ya geçiyoruz. Raif ağaların evlerini çiziyoz, birinci. Şuraya daskalanın evi yazacaksın yani Rum daskalasının evi. Bak şimdi ben sana ne güzel çiziyorum, bak şimdi... Buraya da mescit yazacaksın. Burası Paytar'ın Ahmet'in evi... (düşünüyor) Bak ne güzel Kalınlar'dan beri başladık dimi. Bak şimdi buraya geldik.

Konuşmanın ortalarına doğru Müminoğlu yeri belirlenen mescitten devam ederek, bu sefer yeni yerleşim alanındaki hanelere geçer: *Mescidin üstünde. Hemen onun burası Paytarların, yani babasının evi. Bu iki kattı. Üstünde hem dedemler otururdu, bunlar amcalıkmuş bir zamanlar ninemlerle, hem de Ali amcamlar otururdu. Üç hane oturuyordu bu evde. Üç hane dediğini de bu sefer tek tek detay bilgi vererek anlatır: Birisi Mümin amca,*

efendime söyleyeyim, birisi Ali amca, birisi de dedemler, benim dedemler yani, Hasan dede, Şerif aga diyorlardı. Soyadı olarak da Şerif Ali diyorlardı.

Çavdar, Emin ağanın evini kroki üzerinde göstermiştir. Teyit etme amacıyla Müminoğlu'na sorulduğunda, daha önce Çavdar'ın yaptığı gibi kendi iç sorgulamasını yapar ardından açıklamasına koyulur: *Emin dayı, demiş... (düşünüyor) (Emin dayının evinde kim varmış?) ...Biziz, yapışık. (Üç hane demiş, doğru mu?) Üç hane işte evet. Biri Paytarlar... Emin aga, Raim aga yaz, Raim ağanın babası. Biz ona yetişemedik. İşte Ali Onbaşı'nın hanesi, bizim hane. Mümin, Ali Onbaşı derler. Mümin babamın ismi benim. Ondan sonra Paytarlar...*

Çavdar'ın açıklamalarında görüleceği üzere haneler, önce lakapları üzerinden hatırlanmaktadır. Kendi ailesine ait lakap Çavdar'ın zihnindedir: *...Bize Cangala derler. Bunu da yazacaksın, bu da sonradan yapıldı. Bunlara mesela Kırçalılar derler, Kırçalı'dan gelip yerleşmiş. Burda mesela Debreli, bu da Bulgaristan'dan geldiler bunlar gelmiş, yerleşmiş oraya.*

Müminoğlu, devamındaki haneleri de tek tek bazen doğrudan isimleriyle bazen de lakaplarıyla sıralar: *Burada üç hane vardı, Mümin ağalar, Ali amca ve Hasan ağalar vardı. Tamam. (Çizilmesini bekliyor.) Sonra Raim dayılar burda, aynı yerde karşı karşıya. Biz aynı haremdeyiz, aynı bahçedeyiz. Amcamın Emin aga dediği. [...] Mandiye dediğimiz bu benim arkadaşım. Babasına diyolar Mandiye. Kayabaşından gelme. O da dikme.¹⁵ Anlatısının devamında Müminoğlu, krokiyi oluşturmayı sürdürür:*

Ondan sonra burdan geldik şuraya indik aşağı. [...] Orda bak şimdi bak Mandiyeden aşağı şöyle yol var aşağı. Şurda Küçükkullar var. Kestirme yani Küçükkulları, Küçükoğulları diye geçiyo aslında. Şimdi bu... Bunun şurda Karamümin. [...] Şurda onun karşısında şurda... (düşünüyor) şimdi, bu nasıl diyeyim size şimdi ben. Onun adı Mümin, bu hani Yiğit lakabıyla anılır. [...] Bu aynı zamanda benim eniştemin babası Nazır derler.

Lakaplarla ilgili kısa bir açıklamadan sonra Müminoğlu, konuşmasına devam eder:

¹⁵ Görüşme esnasında Müminoğlu, “dikme”den söz eder. Bu terim, erkeğin evlilik sonrası içgüveysi olarak ev değiştirmesini anlatır. Ona göre, köy içinde içgüveysi sayısı çoktur, nedeni köyde ve çevrede askere gidip dönmeyen erkeklerin sayıca fazla olmasıdır: *...bizim dokuz tane adam ordan Çanakkale'ye savaşa gidiyolar, gelmiyolar geri.*

**BATI TRAKYA'DA NÜFUSSUZLAŞAN TÜRK KÖYLERİ:
DAĞKARAMUSA KÖYÜ ÖRNEĞİ**

Şimdik geldik buraya, Bizim İsmailağalara. Şimdi bak derenin tam karşısı zaten. [...] Şimdi buraya altı hane yazıyoruz. Derenin karşısı bunlar şu kadar azcık ayır işte böyle (kağıt üzerinde evin nereye çizileceğini gösteriyor). Burda ara da bi şey yok, az bir boşluk var. He şurda onların evleri. Onlar aşağı mahalle. Bunlar böyle hepsi bir aradaydı, onlar bir harem içindeydi.

Müminoğlu, altı haneyi tek tek anlatmaya koyulur: *Şimdi bu İsmail Ağa, bunlar Bekir Ağa üst üste oturuyordu bir evde. Onların babaları İsmail Ağa. [...] Ondan sonra geldik Osman Ağa bir de Ali Ağa. Onlar ikisi üst üste oturuyordu. Köyün olabildiğince bir benzerini oluşturmaya çalışan Müminoğlu, arada sonradan gelen bir iki ismi de eklemeyi sürdürür: Şurda şurda şurda gene yan yana bunların evleri böyle. Bir Hüseyin ağa ile Veli ağa oturuyodu burda. Veli dayı ile Hüseyin dayı yani. O adam hala sağ, orda o adam. Hüseyin ağa sağ. Yalancı Köyünde oturuyor. Bir de Hasan Ağa yaz. Kardeşleri Bekir Ağanın Oğlu. Bekir ağanın oğlu tek oturuyordu orda, misafirhane gibi ayrı.*

Krokinin bitimine yakın Müminoğlu'nun aklına bir iki hane daha gelir: *Bak unutuyoruz görüyor musun! [...] Az geçtik burdan Mandiyeyi iki hane yaz onu, üç hane yaz hatta. Ali, İbrahim, bir de babaları. Bu bilgiyi paylaştıktan sonra Müminoğlu, köyün görselini tamamlamış olur: Şimdi Bizim Karamusa kızım bundan ibaret! Hepsi zaten burda, hiç bi tane ne eksigi var ne fazlası var...*

**BATI TRAKYA'DA NÜFUSSUZLAŞAN TÜRK KÖYLERİ:
DAĞKARAMUSA KÖYÜ ÖRNEĞİ**

Çavdar, köydeki nüfusa dair notlar almış ve onun notlarına göre 1958 yılında Dağkaramusa köyü 23 hanedir: *Ben Türkiye'ye 1958 geldiğim senesinde (köy nüfusu) 155'di, şeceresini tutum, o var yani. 23 haneydi. 155 nüfus vardı. [...] (Köyümüz) İki mahalleye, aşağı mahalle yukarı mahalle (ayrılırdı). Ufak mahallede 53 kişi vardı, büyük mahallede de 102 kişi gibi bir nüfus vardı. Köyün sonraki bir dönemlerinde köyde yaşayan Müminoğlu'nun hatırladıklarında köy nüfusu da tıpkı Çavdar'ınkiyle hemen hemen benzerlik gösterir: Bizim yetiştiğimiz 25 haneydi. Daha yukarı da çıkmadı zaten. Sonuç itibariyle 1970'li yıllara değin 25 haneli olduğu öngörülen köy, bugün tek bir kişiye yurt olmaktadır. Zira köy özelinde farklı içerikte itici faktörlerin sistematik şekilde üretilmesiyle köy halkı çevre köy ve kasabalara ve ayrıca Türkiye'ye göçmüştür. Bunu da Çavdar'ın şu anlatımında görmek mümkündür:*

Şu anda mesela orda, babam altı kardeş, Allah rahmet eylesin hepsi vefat etti. Orda mesela iki tane halam var, çocukları var. E amcam var, üç tane. Bir kızı İzmir'de, bir tanesi vefat etti. Amcamın var çocukları torunları, orda yaşıyor, Narlıköyü'nde. Bir amcam var gene dört tane o hala orda, hayvancılık yapar, Yassıköyü'nde yaşıyor.

Çalışmanın bundan sonraki bölümleri, köyün nüfussuzlaşma serüvenini esas almaktadır. Bunun için iki başlık belirlenmiştir. Bunlardan biri köyün tekinsiz bir yaşam üretmesine yol açan etmenlerine, diğeri köyün nüfussuzlaşmasına eğilmektedir.

2. Dağkaramusa'da “Tekinsiz Bir Yaşam Yaratmak”

Köyün bugünkü haline anlam katabilmek, anlatıcıların (çocukluk ve gençlik yıllarını içerir şekilde) tanımlı bir tarih aralığında neleri deneyimlediklerine bakmakla mümkündür. Buna ayrıca yakın ve uzak tarihle ilgili aile ve köy özelindeki anlatılardan geriye kalan bilgilerini de katmak gerekir. Dolayısıyla iki anlatıcının duyup işittikleri de anlatılarının bir parçası olarak bu başlık altında yer almaktadır.

1942'de Almanlar gelmiş, Almanlar giderken Bulgarı bırakmış Bulgarlar da biliyorsun kominizim olduğu için, Yunan devleti de bunlara karşı [...] savaş açtı...

Müminoğlu, çocukluğuyla ilişkili yukarıdaki anlatısında köyün tarihsel arka planına değinir ve bu anlatısında görüldüğü üzere farklı devletlerden ulusların köylerine kadar geldiğini anlatır. Tıpkı Müminoğlu gibi Çavdar da bilhassa Almanların köye geldiği bilgisini paylaşır. Müminoğlu'nun anlatısında her ne kadar 1942 şeklinde tek bir tarihten söz edilse de ülke gerçeğinde bu durum, Amikam Nachmani'nin iddiasıyla dehşet dönemini içeren yıllar içerisinde yaşanır. Bu dehşet dönemleri, 1940 ila 1949 yıllarını kapsar.¹⁶ İtalya'nın saldırısının yaşandığı 1940 yılı ve ardından gelen Alman kuvvetlerinin 1941 yılındaki işgali ülkenin İtalyanlar, Almanlar ve Bulgarlar arasında paylaşılmasına yol açar. Bu dönemlerde ülke ayrıca "haydutlar"la mücadele içindedir ki, haydutlar konusu anlatıcıların da anlatılarında yer etmektedir. Mesela Çavdar'ın çocukluk yıllarıyla ilgili hatırladıklarında ve daha ziyade kulağında kalan bilgilerde "çete"ler vardır. Çetelerin köye geldiği tarih ona göre, 1947'dir: *47 senesinde köyü gece terk ettik, 15 kilometre. Hayvanların üstüne öteberi bağladık yüklerle falan, çocukları kucağına yanına ne alabilersen aşığıya indik ova köylere...*

2.1. Andartlar Zamanı...

Çavdar'ın anlatımı, literatürdeki açıklamalarla örtüşmektedir. Tıpkı ülke genelinde olduğu gibi Batı Trakya özelinde de çeteler bölge halkını olumsuz anlamda etkiler. Hikmet Öksüz¹⁷, Batı Trakya Türklerinin 1940'lı yıllarda çete baskınlarına maruz kaldıklarını aktarır. Bununla birlikte bir yandan da Yunan hükümetinin çetelerle mücadelesinde Bulgaristan sınırına yakın ve Türklerin yoğun olarak yaşadıkları dağ köylerini boşaltma girişimleri sonucu bu girişimden en fazla Türklerin etkilendiğini yazar.

Çete baskınlarının göçleri tetiklediği bulgusu akademik kaynaklarda yer alır. Bunlardan birisini Azmi Yıldırım kaleme almış ve Rum Çetelerinin Trakya'daki baskın ve baskılarını işlemiştir. Bir anlatısında Yıldırım¹⁸, çeteleri kast ederek Yunanlıların Trakya'daki İslam köylerine gece ve gündüz baskın yaptıklarını, genç ve ihtiyar erkekleri bilinmeyen yerlere götürdüklerini, bu etki ve tahrikleriyle de Trakya İslam ahalisinin köylerini terk ederek dağlara, ormanlara kaçtıklarını aktarır. Çavdar'ın aktarımında da

¹⁶ Amikam Nachmani, "Civil War and Foreign Intervention in Greece: 1946-49", *Journal of Contemporary History*, Cilt 25, Sayı 4, 1990, s. 489.

¹⁷ Hikmet Öksüz, "Batı Trakya'dan Türkiye'ye Göç (1923-1950)", *Yeni Türkiye Özel sayısı 4*, Sayı 69, Mart-Haziran 2015, s. 4691.

¹⁸ Azmi Yıldırım, "Rum Çetelerinin Türklere Karşı Faaliyetleri (1912-1922)", *Yeni Türkiye Özel Sayısı 4*, Sayı 69, Mart-Haziran 2015, s. 4549.

BATI TRAKYA'DA NÜFUSSUZLAŞAN TÜRK KÖYLERİ:
DAĞKARAMUSA KÖYÜ ÖRNEĞİ

durum, Öksüz'ün anlattığı gibidir. Dağ köylerinden birisi olan Dağkaramusa köyü de Yunan hükümetinin girişiminden nasibini alır ve köy, birkaç yıllığına boşaltılır.

Çeteler vardı, doğuda (Türkiye'nin doğusu) yok mu? Çeteler [...] saldırma yok, rahatsız ediyor yani. Sana un getiriyor ekmek yap diyor, buğday getiriyor aşağıdan köylere baskın yapıyorlar değirmene gidiyor önce onları öğüttürüyor, muhtarını çağırıyor diyor ki muhtara, al bunları her haneye birer çuval dağıt diyor her gün beşer onar ekmek bizim askerimize vereceksin diyor. Ondan sonra da gençleri askere almaya başladılar, zorla. Ondan dolayı gece kaçtık.

Müminoğlu, çeteler zamanına ve köyün ilk boşaldığı yıllara yaş itibariyle yetişememiş ancak söylenenleri hatırlamaktadır: “*Andartlık*” tabii. [...] *Andartlığı çok çok ben iyi bilmiyom kızım. Amcam (diğer anlatıcı için söylüyor) bilir onu. Andartlık zamanında... Onlar 45 senesinde köy boşalıyor. Andartlar çıkıyo yukarı. Andart dediğimiz aynı böyle PKK gibi işte köye, devlete başkaldıranlar. Andart veya “andartis”, isyancı, asi gibi anlamlara gelen ve İkinci Dünya Savaşı yıllarında Batı Trakya Türklerinin Bulgar zulmünden sonra İç Savaş döneminde Yunan Devleti ve komünist çeteler tarafından yaşadıkları zorbalıkları ima etmekte kullanılmaktadır.¹⁹ Tıpkı Müminoğlu gibi Çavdar da bu olaya/olaylara değinmektedir: ...*bizim köyden birisi, onlarla yakın ilişkiye girmiş, yani onlara faydası dokandığı için onu seviyorlarmış, demiş ki, biz aramızda bölündük. Çetelerin olmadığı bir akşam kaçmışlar aşağıya, ova köyelerine. Pulyanto (Polianthos) dediğim yere inmişler.**

Dağkaramusa köylülerinin indikleri köyler de ovadaki Türk köyleridir ancak belli bir süreliğine de olsa yeni köylerdeki hayat öncekinden zorludur, zira bu süreçte devlet eliyle bir yerleştirme söz konusudur: *Senin iki odan varsa devlet bir odasına gitti macırları koydu, öteki siz dedi bir odaya toplanın dedi, Türklerin evlerine. Türk oralar zaten. Birer oda verdi, üç sene sonra tekrar gönderdi yukarıya...* Görüleceği üzere bu yerleştirmede yeni konut alanları yaratmak veya içinde yaşayanı olmayan konutları dağ köylerinden göçenlere ayırmak gibi bir yol izleneceğine içinde yaşayanların olduğu köy evleri, bölüştürülmüş, bu pay etme girişiminde göçenler odalara yerleştirilmiştir. Birden fazla ailenin yaşamak zorunda

¹⁹ Tuğba Eray Biber, “Trakya Gazetesine Göre Yunanistan’da İç Savaş (Andartlık) ve Batı Trakya Türkleri (1944-1949)”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 33, Kasım 2020, s. 8.

kaldığı bu zorunlu göç deneyimi, Çavdar'a göre üç yıl sürer: *3 sene orada kaldık. [...] Devlet bizi 50 senesinde tekrar kendi evlerimize gönderdi...* Kendi evlerine geri dönmüş olmak halkta bir memnuniyet yaratmaz zira bu üç yıllık zaman, köydeki yaşanabilir alanı tahrip etmeye yetmiştir:

(Evler) yıkılmış tamir ettik. Millet girdi içeriye, oturduk yani. [...] 50'de çıktığımız zaman kimde bişey kalmamıştı zaten Suriyeli burdan evine gitse ne iş yapacak? Ne hayvanı var, ne öküzü var ne bişeyi. Millet işte 1-2 tane hayvan edindiyse (hepsi o). [...] Orada evlerimizi onardık millet işte hayvan yok bir şey yok. Senin 1 öküzün var, benim bir öküzüm var ortaklaşa tarla sürdüler. [...] Köydekilerin tamamı Türk'tü ve tamamı çiftçilik yapıyordu, başka bir şey yok. İşte ziraatla uğraşır bi de hayvancılık vardı...

2.2. Yoksunluk: Köy kasabaya yakın olsa ne olur!

Yedi çocuklu bir ailenin ferdi olan Çavdar, köydeyken çiftçilik ve hayvancılıkla geçimlerini sağladıklarını aktarır: *En fazla çavdar ekerdik, mısır ekerdik, buğday ekmezdik çünkü buğdayın şeyi fazla çıkarması, işlemesi zor olduğu için bir de hayvancılık yapardık, ufak baş. [...] Tütün de geldi ama 55'den sonra geldi. Müminoğlu da kendi çocukluk anlarından hareketle köyünü anlatır: 13 yaşında çit sürüyordum. Karasabanla çit sürüyordum, katırları koşup. [...] 13 yaşında çocuk öküzlerin arkasında, göremiyorlarmış beni, diyorlarmış ya bu öküzler nasıl gidiyor böyle. Çocukum ya çocuk, ne olacak babamın nefes darlığı var, eşekle inip çıkıyordu.*

Tarım, toprak konusu geçerken anlatıcıların arazi konusunda söyledikleri Batı Trakya Türklerinin bölgedeki durumuyla ilgili önemli bilgileri ortaya koyar. Misal, Çavdar bu konuda şu bilgiyi paylaşır: *Arazimiz yok desek yeridir, 10-15 dönüm yer çıkar... Kırsal alan. Kırsal alanın derdi de büyük olur, zira beslenmek için yiyecek Çavdar'a göre, "yaptığın kadar"dır: Nasıl tarif edeyim sana, ne buluyorsan onu yiyorsun, en çok gıdamız süt, yoğurt. Başka bir şey yok yani eti bayramdan bayrama görücen. Yazdan peyniri yaparsın kışın yersin. Bir fiçi turşu korursun, kışın onu yersin. Başka bir şey yok yani orda...*

Müminoğlu ise bir başka nokta üzerinden köydeki zorluklara değinir: *Bak, köyümüzde toprağın olsa ne olur, olmasa ne olur! Köy dibinde olsa kasabanın ne olur, olmasa ne olur! Devletin sana yardım etmedikten sonra... Doğru mu? [...] Dağ köyü ama 20 dakika ama bize ne ceryan (elektrik)*

BATI TRAKYA'DA NÜFUSSUZLAŞAN TÜRK KÖYLERİ:
DAĞKARAMUSA KÖYÜ ÖRNEĞİ

getirdiler, ben yetiştiğimde su bile yoktu köyde. Suyu biz omuzla bu (kâğıda çizilen köyün krokisinde bir noktayı işaret ederek) cami yanından taşıyorduk. Kırsal alanda olmak, Çavdar için zordur. İş olmayınca mecburen çareyi farklı bölgelerdeki iş sahalarına gitmekte bulur: Millet, gençler o zaman giderlerdi... Alamanya yoktu çoğu gençler Rum köyelerine hizmetkâr olarak yani, ırgat olarak giderlerdi çalışmaya. Çoğu çobanlık yapar, hayvancı olduğumuz için, büyük sürü sahiplerine çoban giderlerdi. Bir Rum köyüne gitmese de Müminoğlu, çalışmak için Yunan şehrine, çalışmaya gider: 73 senesinin sonlarında 74'te işte savaş, Kıbrıs Savaşı'nda ben Nemak'edeyim. Atina'nın Nemak Kazasında'yım. [...] Gittim orda başladım çalışmaya. Tuğla ocaklarına... Bant tamirinde çalışıyorum. Bant tamir işlerini yapıyorduk orda yani. Tuğla şeyinde değildin yani yapımında değildim. Bantlar, makinalar böyle.

Her iki görüşmeci köyelerine dair birçok anıya sahiptir. Bunlardan bazıları, bölgenin demografik ve kültürel yapısını ortaya koyması bakımından ilginçtir. Çavdar köyünün Pomak köyleriyle olan takasını anlatır: *Mesela da yukarda mesela Pomak köyleri vardı, onlar patates, fasülye yetiştirir, ondan sonra gelirler biz takas yaparız aşağıdan. Mısırla patates, fasülye takası yaparlar.* Müminoğlu'nun hatırında kalansa paylaşmaya biraz tereddüt etse de anlatmaktan vazgeçmediği bir anıdır. Bu anısı uzun bir süre köy dışında bulunmak/yaşamak durumunda kalan bir köylüsünün, köy dışındayken görüp köye getirdiği su borusunun köy halkında yarattığı heyecan ve şaşkınlığıyla ilgilidir:

...Geldikten sonra görmüş tabi azcık çalıştırmışlar onları, tarlalarda falan. Hortum getirdi köye hortum, plastik vardı o zaman, su taşımak için çaydan, bak bu dediğimiz çaydan (kâğıttaki Tekedere çayını gösteriyor). Oraya yakın tarlalar var çaya. Tütün ekiyorlar. O çaya takmış hortumu, su taşıyor. Kamil... Ne getirmiş ne diyorlardı, sülünam mı, ne diyorlardı. Millet kuyruğa dizildi hortum görmeye. Ben çocuktum, biliyorum ya vallahi de biliyom, billahi de biliyom. Millet gitti yahu nasıl su getiriyon. Eşeklerle taşıyorduk suyu, eşeklere böyle şey koyuyorlardı, teneke koyuyorlardı. [...] Ben görüyorum, suyu tarlaya getirmiş lastikle, lastik mi diyorlardı. Bi gittiler, Kamil aga salmış, suyu dolduruyor tarlanın başında tenekeden oluyor ya, can suyu oluyor tütünlere. Ne kadar kolaylık, valla millet sıraya kasabaya. Hortum almaya. Düşünebiliyor musun hocam, ne demek!

2.3. Batı Trakya ve “Turkofon”lar

Batı Trakya Türkleri, ülkenin resmi söyleminde “Müslüman azınlıklar”²⁰ içerisinde yer alan Müslüman gruplardan birisidir. Bununla birlikte ülke, “Türk” ibaresini olabildiğince kullanım dışı bırakmaya çalışılır. Anlatılar kapsamında en bariz örnek, eğitim alanında görülür.²¹ Mesela, Çavdar’ın değindiği nokta tam olarak bu hususla alakalıdır: *Dağkaramusa Okulu diye geçiyor. [...] Şimdi bizim “Müslümaniko” diye geçer, “Türko” kondu, sonra Yunanlılar 1974’ten sonra “Müslümaniko” okulu diye çevirdiler. “Türk”ün adını silmek için “Türko”kunu kaldırdılar. [...] Jardarma gelmiş, tabelayı indirmemişler, asılı değil ama yanda yazar. Bu sürece yönelik Müminoğlu’nun yaptığı açıklamalar da yine tabela değişikliğiyle ilgilidir:*

Biz okula giderken Krallık’tı orası. 68’de mi 69’da mı krallığı yıktılar, Cunta geldi. Askeriye geldi, askeriye geldikten sonra askerler geldi bizim okulumuzda şöyle bir tabela vardı, Horiyon Trikorfon/Solihon Trikorfon Turkikon yazıyordu, yani Türk ilkokul diye geçiyordu. Askeriye geldi, üç dört tane asker geldi, pat tabelayı indirdiler. Dimotikon İskoliyon Muslumanikon yazdılar. [...] Yanılmıyorsam, 67’de olması lazım. Türklüğü öldürdüler, Müslüman dediler yani. Müslüman İlkokulu dediler. Orda kadınlar kalktı, erkekler kalktı, kavga gürültü, falan, gene astılar tabelayı, biz Türk’üz ama kimle dans ediyorsun! Askeriye var karşında. Gene yıktılar.

Okul tabelasının asılı olmadığı bilgisi, bu çalışmadaki görüşmeciler kadar bölge Türklerinin tamamı için hüznüldür. Zira “Türk” okullarında Türkçe eğitim görme hakları, Batı Trakya Türkleri özelinde Lozan Antlaşması’ndan beri vardır. Ancak ülkenin genel tutumu ile birlikte bilhassa Albaylar Cuntası döneminde yapılan bir takım düzenlemelerle Türk okullarında Türkçe eğitim belli sınırlamalara takılmıştır. Bunlardan birisi

²⁰ Türkler dâhil Batı Trakya’da Müslüman topluluklar “Müslüman azınlık” terimi içerisinde değerlendirilir. Terim, ortak dinsel bağları olmakla birlikte birbirinden farklı kültürel ve dilsel geçmişe sahip olan (a) *Turkofones*/Türk kökenli /Türkler/ etnik Türkler/azınlık Türkler, (b) Pomaklar ve (c) Roman/Athinganoi/Çingene ve “Katsiveli”den oluşmuş toplulukların tamamına verilen ortak bir isimdir. Detaylı bilgi için bkz.: Christina Borou, “The Muslim Minority of Western Thrace in Greece: An Internal Positive or an Internal Negative ‘Other’?”, *Journal of Muslim Minority Affairs*, Nisan 2009, Cilt 29, Sayı 1, s. 6.

²¹ Güncel bir veri olarak, 2019 tarihli bir gazete haberinde (sozcu.com), asimilasyonun bir parçası olarak Yunanistan’ın Batı Trakya’da öğrenci yetersizliği gerekçesiyle kapattığı Türk azınlık ilkokul sayısını 65 olarak vermektedir. Detaylı bilgi için bkz.: “Yunanistan’ın Kapattığı Türk Azınlık İlkokulu Sayısı 65’e Ulaştı”, *Sözcü*, 25 Ağustos 2019.

BATI TRAKYA'DA NÜFUSSUZLAŞAN TÜRK KÖYLERİ:
DAĞKARAMUSA KÖYÜ ÖRNEĞİ

“Türk” ibaresinin kısıtlanması hatta yasaklanmasıdır. Kararnemelerle “Türk Okulları” adı kaldırılarak “Azınlık Okulu” tanımlaması getirilir.²²

Eğitim konusunda bir ilave daha yapılmalıdır. Zira anlatıcıların anlatımlarında eğitimin yetersiz olduğu bilgisi ve vurgusu önemlidir. Bu noktada Çavdar’ın açıklamasına bakmakta fayda vardır: *Bizim orda sınıf yoktu okumayı söktükten sonra, Kuranı ezberledin mi okul biterdi, en az yine 12-13 yaşında okursun. Müminoğlu okuldaki eğitimin içeriği hakkında detay vermez, ancak şartlar altı-yedi yıl kadar okumasına elverişlidir: ...dediğim, mescit aynı zamanda. Biz burda (kâğıttaki görseli göstererek) okuduk. İlkokulu, ilkokul ortaokul gibi geçirdi bizim orada yani. İlkokul dört, beş sene değildi yani okuyabildiğin kadar okuyorsun. Biz altıncı sınıfa, yedinci sınıflara kadar orda okuduk. “Orda” okurduk dediği, mescittir, Türklere tahsis edilen bir eğitim alanı/mekânı yoktur.*

2.4. Kıbrıs Harekâtı ve Batı Trakya’ya Yansıması

Müminoğlu anlatısında, bilhassa 1974 yılının Temmuz ayını detaylandırır. Zira bu ay içinde son dakikasına kadar fark etmediği, haberdar olmadığı Kıbrıs Harekâtı gerçekleşmiştir:

...ben orda tuğla ocağında çalışıyorum. Geldi. “Gacı, Gacı” gece saat on iki. [...] Gacı diyodu bana Kadir diyemiyodu, Rum ya. [...] Gacı gece saat on iki, bi’ baktım gece saat on iki. Bizim savaştan mavaştan haberimiz yok. Çıktım ufacak penceresi vardı odanın, çıktım. Buyur Vasil dedim. Dedi “Kadir Ben” dedi. “Trakya’ya gidiyorum” yani bizim oraya. Bizim haberimiz yok. Yok ki, ne radyo dinliyo, dinlersek teyp dinliyo. Yani, savaşla mavaşla şeylen alakamız yok. “Ben” dedi. “Trakya’ya gidiyorum” dedi. “İstersen sizi de götürüyüm” dedi. “Pazartesi dönecez” dedi. Cuma günü, Cuma günü çok iyi hatırlıyorum, Cuma. Ya dedim Vasil, daa biz yeni geldik, daha bir hafta on gün olmadı gelesi. “Yahu” dedi. “Ben götürcem getircem” dedi. “Mubarek insan”, dedi. “Gelin” dedi. [...] “Götüreyim sizi Sali ile ikinizi” dedi. Sali idi ismi, dayım da bir aylık evli. “Hadi be Kadir gidelim” dedi. Hadi dedim gidelim. Dedi Petrogazı da al. Petrogaz dediğimiz Aygaz yani Aygazı al. ‘Şunu al, bunu al’ Yahu dedim Vasil,

²² Bu dönem 1967-1974 tarihleri arasında yaşanır. Yunanlılaştırma uğraşı yine bu dönemlerde başlar, komünist tehdit kalkmasına rağmen ilerleyen yıllarda devam eder. Detaylı bilgi için bkz: Halis, *a.g.m.*, s. 181. Bu döneme dair en önemli bir diğer husus, 1972 tarihli ve 1109 sayılı kanun-kararname ile “Türk Okulları” isminin, “Azınlık Okulları” olarak değiştirilmesidir. Detaylı bilgi için bkz: Atun, *a.g.m.*, s. 18.

kovuyosan kovuyom de. [...] Söylemiyo savaş olduğunu. Bide bindik arabaya abicim, her şeyimizi doldurduk bagaja üçümüz çıktık yola... Geldik İskeçe'ye. Sabaha karşı. Güya bizi eve götürecekti, İskeçe'de bıraktı...

Bu anlatısında görüldüğü gibi Müminoğlu, savaş çıktığından habersiz dayısıyla birlikte Atina'da çalışıyordu. Ansızın bir gece vakti, savaşın çıktığından habersiz patronu, onu Batı Trakya'ya götürme çabasına girişmiştir. Savaştan haberdar olma anını ise şu sözlerle anlatır: *Bizim savaştan haberimiz yok. Bi de şoför geldi radyoyu açtı. Allahhh Kıbrıs yanıyor! Kıbrıs'ı alıyo Rumlar!*

Heyecanlı anlatımı arasında Müminoğlu, Yassıköy'e varışını ve Yassıköy'de yaşayan ablasına gidişini anlatır: *Kasabada ablam oturuyor. Ablama gittim. Eniştem bodruma girmiş. Evin bodrumunu açmış şöyle ufacak bir radyo. Türkçe haberleri dinliyo. [...] Başladı megafolardan bağarmaya, 18 yaşından 40 yaşına kadar herkes hazır olsun askere...* Bir yanda o günleri anlatırken Müminoğlu, bir yanda da yaşadıklarının derinliğini ima eder sözler sarf eder: *...Asker her taraf. Ah be kızım bunları anlatsam günler yetmez bize! Köye varışı da Müminoğlu'nda şaşkınlık yaratır çünkü köye gidişinde köyünde kimseleri bulamaz: Aaa Karamusa'ya bi gittim. Gece saat, gece saat 11- 12 suları, vardım Karamusa'ya çıktım. Karamusa'da kimse kalmamış. O zaman doluydu Karamusa. [...] Boşalmış hepsi daa köyden köyün kaçmışlar, kızları kaçırılmışlar. Mağaralara sağa sola saklamışlar...*

Gece yarısı köye gidişinde Müminoğlu'na amcası/dayısı eşlik eder: *Bomboş köy. Tabii bizi iki arkadaş geldik. [...] Allah'ım ya Rabbim. Gece saat 11 yağmur da yağıyor böyle. Bu (kâğıttaki evi göstererek) baytarın evine bizim Amet Amcamın evine gittik. Ahmet amcamın kapısı açık (kilitli değil) köy evi vur bi tekme gir içeri ama evde kimse yok.*

Atina'dan çıktıkları yolculuk sonunda, Müminoğlu ve akrabası, savaşın çıktığı ve savaşa bağlı köylünün köyü terk ettiğini anlar. Ancak nereye gittikleriyle ilgili bilgiye bir gün sonra ulaşır: *Onlar gece gitmişler. [...] Onlar akşamleyn çıkmışlar hayvanları kapadıktan sonra.* Bu arada uzun yolculuk boyunca yemek yemediklerinden iki arkadaş karınlarını doyurmak için köyde tanıdıkları Ahmet amcalarının evine girerler. O geceyi şu sözlerle anımsamaktadır:

**BATI TRAKYA'DA NÜFUSSUZLAŞAN TÜRK KÖYLERİ:
DAĞKARAMUSA KÖYÜ ÖRNEĞİ**

Ay ışığı bile yok doğru dürüst... Şimdi ellen arıyorum böyle karanlık ceyran yok, bi şey yok, lamba yok. Bi bakır geçti elime böyle yoğurt dolu, yeni yoğurt mayalamış yengem. Dayı dedim böyle böyle dedim yoğurt var. 'Getir Kadir' dedi. Onu da dışarı çıkarıyorum şimdi onada kaşık arıyorum. Rametli Ahmet Amcam aşçılık yapıyordu ara sıra böyle düğünlerde böyle falan aşçılık yapıyordu. Kepçe buldum böyle kazan karıştıran. Dayı dedim asırlık bi kepçe var burda getireyim. "Getir" dedi. Kepçeylen bi kepçe o, bi kepçe ben. Kepçenin ucunlan böyle. [...] Gittik bizim eve, bizim eve gittik Annem de rahmetli kendi dokudukları kilimlerden kilim bırakmış oraya, tozlu mozlu yattık onların içine.

O gecenin sabahında ise köy sakinleri dahil köylülerden savaşa destek için hayvanların toplatılacağı anonsu yapılır. Oysa Dağkaramusa köyü sakinleri dahil bölgedeki Türklerin tüm mal varlıkları ellerindeki hayvanlarıdır. Buna rağmen anonslarla eldeki mal varlıklarına el konulacağı duyulur. Böyle bir günde Müminoğlu'nun da sahip olduğu tek bir katırı dahi teslim etmesi gerekir ve köyden genç-yaşlı fark etmeksizin erkekler hayvanlarıyla, hayvan teslim noktasına doğru yaya olarak yola koyulurlar. Teslim noktasında bekleyenler arasında Müminoğlu vardır ve gördüğü manzara onu rahatsız eder. Zira onun anlatımıyla Yunan askeri, katırını zapt edemeyen ihtiyar bir adamı tartaklamaktadır: *Tekedere dediğimiz köyde bi adam yaşlı adam katırı zapt edemiyor, asker ayağına mühür vurcak ama katır şey yapıyor. Adam ihtiyar nasıl zapt etsin! Allahım ya Rabbim. Asker böyle adamın buraya soktu nodulu. [...] Bu benim çok zoruma gitti. [...] Ben dedim gidiyom. Benlen gelecek var mı?* Bu soru Müminoğlu için hem o hayvan toplatılan noktadan gitmek için etrafındakilere yönelttiği bir sorudur hem de bir sonraki adıma, yani göçe ön hazırlıktır.

3. Göç: ...bu çocukları Türk toprağına at!

Müminoğlu, hayvan toplama merkezinde yaşadıklarından sonra ve ailesinden ayrı –zira aileyi ikna edememektedir- olarak ikna edebildiği kim varsa onunla/onlarla Türkiye'ye göç etme kararını uygulamaya koyulur. Tabi bu süreç epeyce zaman alır ve ziyadesiyle bireysel bir hareketten ibaret kalır. Buna karşın Çavdar'ın göçü çok daha kolektif bir eylem halini alır, zira beş hane ortak karar alarak göç eder: *58 senesinde rahmetli babam karar verdi Türkiye'ye gelmeye, işte beş hane Türkiye'ye göç ettik...* Çavdar'ın göçünde aile büyüklerinin kararı göçü başlatan etkindir:

*Benim annemin babası dedem rahmetli nur içinde yatsın,
Çanakkale'de savaşmış fakat yaşı küçük olduğu için geri cephe*

kalmış savaş bittikten sonra Ayvalık'ta dört sene kalmış kendisi Bulgaristan doğumludur. Ayvalık'a yerleşiyor sonra Ayvalık'ta yaşantıyı gördükten sonra diyor ki babama, bu çocukları Türk toprağına at. Onun tavsiyesi üzerine biz buraya geldik, bir de bir konu daha var, o çete zamanı babam rahmetli köyün muhtarıymış, bütün yükü çete zamanı çekmişler. Gene ileride böyle bir durum olursa diye onun (dedemin) tavsiyesi üzerine Türkiye'ye geldik.

Müminoğlu'nda ise aile, engelleyici etmemdir:

...72 senesinde babam öldükten sonra, ben anneme dedim ki, anne Ben Türkiye'ye gitçem gel gidelim dedim. [...] Kardeşim de vardı. Annem "tamam oğlum" dedi. [...] Babam o zaman bize 110 koyun, aşağı yukarı iki altı baş büyük hayvan bıraktı bi katur, bi eşek vardı. Sattım buraya gelcez. Niyetimiz buraya yani. Rahmetli ablamlar annemi şaşırttılar. "Sen nasıl 18 yaşındaki çocuğun arkasına takılıp da Türkiye'ye gidiyon, napıyon napacaksınız orda" diye, annemin rahmetli aklını çeldiler. Annem diretti bacakları dedi ki; "Oğlum biz senlen gelmiycez", "Anne niye?", "Biz napaız orda" Dedim "ana siz ister gelin, ister gelmeyin. Ben dedim Türkiye'ye gidecem!"

Bu kararının ardından Müminoğlu göç edimine girişir: ...Dört arkadaş benlen buraya gelmeye kalktılar. Karamusa'dan Yassıköy'e indik. İki tanesi Yassıköy'den geri döndü. Bir tanesi benlen buraya geldi, 74 senesinde. Çavdar ailesiyle birlikte Türkiye'ye geliş dönemini şöyle anlatır:

6 Eylülde buraya geldik, Kapalıçarşı yanmıştı, dumanları çıkardı. Ağustos'ta yanmış Kapalıçarşı, biz 6 Eylül'de Bursa'ya geldik trenlen... [...] 7 nüfus; anne baba, 5 kardeş. [...] (ben) 17, ablam benden iki yaş büyük, diğeri altı yaş küçük, diğeri de üçer yaş araları. 39, 41, 47, 50 ve 53 doğumlular. [...] Babam 1918 doğumlu, annem 20 doğumlu.

Çavdar ve ailesi ile birlikte Dağkaramusa'dan dört hane daha Türkiye'ye göç eder. Yaşanan göçler Çavdar'a göre, bununla son bulmaz, devamı gelir:

Biz beş hane geldik. Onlarla bir ara gelip fikir birliği etmişler. Gidelim mi, işte gidelim. [...] Karar veriyorlar, Bursa'ya gidelim. Ömer aga gelip gitti ya. Ömer aga öncülük yapıyor. Sonra geldi bu Gümülcine'den paşaporcu geldi köyden, paşaport maşaport, gidecek aileler hepsi gidecek! Gümülcine 40 km, 15 dk. 40 km gitmen lazım,

**BATI TRAKYA'DA NÜFUSSUZLAŞAN TÜRK KÖYLERİ:
DAĞKARAMUSA KÖYÜ ÖRNEĞİ**

*çoluk çocuk nasıl gidecek, geldi o da, pasaportçu geldi hazırladı
evrakları hepsinin. Rumdu.*

Her bir göç eyleminde olduğu gibi, burada da bir “öncü göçmen”e rastlanır. İlk göç kararı alıp, göç eden kişiler, yakın veya uzak bir tarihte dahi olsa yeni yeni göçmenler üretebilmektedir. Burada da öncü göçmene rastlanmaktadır. Çavdar’ın aktarımına göre o kişi, köylüsü Osman²³ ağıdır: *Osman agadan bildiğimiz için babam rahmetli böyle beş aile kalkıp Türkiye’ye göç ediyorlar.*

Köyden toplu göçlerin ilk etabı Çavdar ve ailesi dahil beş hanenin aynı anda göçüyle yaşanır. Başlıca sorun ise daha ziyade ekonomik sıkıntılardır: *Orada geçim sıkıntısı var toprak yok, bir şey yok.* Bu ve benzeri sıkıntılar olmasa Çavdar’ın düşüncesine göre kimse yerinden, yurdundan ayrılmak istemez: *Herkes ister mi, ocağını şeyini bozsun. Benim kendi amcam gelmedi mesela.* Göçün kaçınılmaz olduğuna karar verilince göç eylemine girişilir, beş aile ne varsa alabilecekleri eşyalarını yüklenip aynı yolu izleyerek Türkiye’ye göçer:

*Eşya dediğin nedir yani eşya! Üstünü başını alıyorsun bir yatak,
yorgan alıyorsun sırtına veya yüklüyorsun eşeğe, iniyorsun Narlıgül’e.
Orda alıyorsun bir tane öküz arabası doğru kasabaya tren istasyonuna.
Ondan sonra treni bekledik, gece bindik trene, sonra gün geldi geldik
Türkiye’ye. Trakya’daydık işte. Doğru Bursa’ya geldik. Trenden
Sirkeci’de indikten sonra eşyalar kaldı orda ambarda, sonra gittiler
aldılar, Ambarlı diye bir yer varmış, Halkalı’da. Bursa’ya geldik,
heykel önünde orada şeyde köşede Halk Bankası var, saatin karşısında.
Orda bir araba getiriyor. Oraya indik ordan da Davutkadı’ya geldik.*

İlk etaptaki göçlerde ekonomik sıkıntılar başta olmak üzere baskı, ümitsizlik ve bazı örneklerde mekânın elverişsizliği etkilidir. Köy evlerinin küçük olması, buna dönük bir düzenleme veya genişletmenin yapılamaması veya doğrudan ekonomik yoksunluktan dolayı bölge Türklerinin düzenleme yapamıyor olmaları, onları mevcut donatı alanlarında yaşamaya mecbur etmiş veya göçe itmiştir:

*...mesela bu Hasan Pala (çizimdeki evini göstererek) hiç yukarı (köye)
çıkmadılar. Aşağıdayken kaçak olarak Gökçeada’ya geldiler, iltica
ettiler. Onlar köye dönmediler, yerleri çok dardı zaten üç hane nasıl*

²³ Buradaki özel isim, farklı bir isimle kodlanmaktadır.

burda (kâğıt üzerinde evlerini göstererek) barınacak hani. Bu Dipçilerden Hasan. [...] Köyden ilk çıkan Hasan Pala. Sonra beş hane. [...] Mesela bitanesi bizim babamız, getirdi. Kırçalılar iki aile, sonra Ömer aga (ve) Paytar, toplam beş hane. 68'de İsmail ağaların torunu geldi, Karamümin'in çocuğu geldi kaçak olarak. Ondan sonra söküldü gitti... Onlardan yani herkesten burda insan var.

3.1. Nüfussuzlaşma Serüveni: (Nüfus) “Söküldü gitti!”

Köyden göçler sadece Türkiye'ye değil Batı Trakya'nın civarına da yönelir. Çavdar'ın deyiimiyle köyden insanlar “Söküldü gitti!” Bu noktada Müminoğlu'nun köyüyle ilgili paylaştığı fotoğraflara yer verilmelidir. Görüldüğü üzere (Bkz. Resim 1, 2, 3, 4) dört kare de köyün Çavdar'ın tabiriyle “sökülüp gitti”ğine işaretir. Göçün hız kazanmasında -dolayısıyla ikinci etap göçlerde- Çavdar'a göre, Kıbrıs Harekâtının etkisi büyüktür.

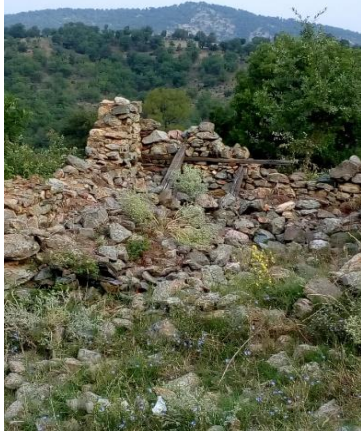

Resim 3 Dağkaramusa köyü, güncel hali

Resim 2 Dağkaramusa köyü, güncel hali

BATI TRAKYA'DA NÜFUSSUZLAŞAN TÜRK KÖYLERİ:
DAĞKARAMUSA KÖYÜ ÖRNEĞİ

Resim 4 Dağkaramusa köyü, güncel hali

Resim 5 Dağkaramusa köyü, güncel hali

Tabi bunun öncesinde de göçler vardır ancak bu hareket sonrasındaki kadar değil: ...*Ondan sonra köy, işte kimisi aşağıya indi kimisi Türkiye'ye geldi. [...] Çok gelen var. Kıbrıs Harekâtından sonra bu iş başladı. Ondan sonra millet başladı göç etmeye.* Müminoğlu da “...*peyderpey köy boşalmış!*” diyerek sadece Dağkaramusa'nın değil çevre köylerinin de boşaldığı bilgisini aktarmaya koyulur:

Kayabaşı boş, bir hane var. Hatta iki hane var diyelim... Kuruçay'da orda da iki hane var. Dullu da bu sene iki hane kalmış, iki hane kalmış, İki hane vardı galiba. Meçit Mahalle de işte çıkıp iniyorlar bi hane var orda, orda da hepsinin hayvanları var. [...] Kavacık'ta bir hane var. Efendim benim bildiğim bunlar. Şimdi Tekedere de bir hane var galiba orda da. Koyundere'de yok. Boş gibime geliyor. Balca, Balca'da üç dört hane varmış. Balcaköy dediğimiz zaten benim ananemim köyü. Balca büyük. Uurlu var mesela. Uurlu daha büyük, en eski Uurlu zaten. [...] Tatarmeşe var. Dağ köyü bunların hepsice. Orda da bir iki çoban var iki çoban var. Yaa bunlar benim bildiklerim.

Çavdar, yaşanan göçlerde Türkiye'ye gidenlerin kaçak yollarla değil, yasal yollarla geldiklerini şu sözlerle aktarır: ...*Biz göçmen olarak geldik böyle iltica falan değil yani. Serbest göçmen. %60 babalarımız Türkiye Cumhuriyeti'nden hiçbir şey talep etmiyoruz diye imza vermişler.* Tabi burada Çavdar, “serbest göçmen” olarak gelenler kadar yasal olmayan yolları deneyerek kaçak şekilde Türkiye'ye gelenlerin de olduğunu söylemekten geri durmamaktadır:

(Kıbrıs harekâtından sonra gelenler), bizim gibi gelmediler. Şöyle geldi, onlar önce geldi arsa aldı ev yaptı, bilmem ne yaptı, ondan sonra ailesiyle geldi. Geldiler Edirne'ye kaçak olarak geçtiler iltica ettiler Türkiye'ye, Edirne tarafına Karaağaç diye bir yer var, Meriç'in öbür tarafı, orda Türkiye'nin bir parça yeri var, kaçak gelen ordan geçiyorlar. Onlar vatansız olarak "haymatos" diye geçer, haymatos olarak geldiler sonra ikamet aldılar, sonra nüfus aldılar, sonra şu oldu bu oldu...

Çavdar, kendi ailesi dahil gelen köylülerinin "Türkiye Cumhuriyeti'nden hiçbir şey talep etmiyoruz." ibaresinin altına imza attıklarını aktarır. Konuşmasının ilerleyen kısımlarında ise bir başka imzayı da geride bıraktıkları ülkelerinde attıklarını anlatmaktadır: *İmza veriyorsun Yunan hükümetinden neyin varsa bir şey talep edemiyorsun, Türk hükümetinden de bir şey talep etmeden serbest göçmen (olarak geliyorsun). Tabi bu "bir şey talep etmeme" durumu, sadece taşınmaz malların satışı veya devri için değil aynı zamanda sahip olunan vatandaşlık hakkı için de geçerlidir. Zira ülkeden çıkışlarında Yunan vatandaşlığından da çıkmış olurlar ancak diğer Batı Trakya Türklerinin karşılaştıkları haymatlos (vatansız) uygulamasından muaf tutulurlar zira onlar, "serbest göçmen"dir (Çavdar): (Vatandaşlıktan) çıkarttılar. [...] Anlaşmalı göç kâğıtlarımız vardı bizim. Sekiz ay sonra aldık vatandaşlığı, çünkü anlaşmalı gelindi.*

Dağkaramusalılar, Batı Trakya'dan çıkışlarında sahip oldukları tek taşınmaz malları olan evlerini de satmazlar. Çavdar onlardan birisidir:

Evimizi satmadık, bir tane bahçe sattık Karamüminle akraba anam teyzeleri olduğu için yerlerimiz vardı onlardan bölünme bir yer, Yurt yerinde değil, burası Alan içi diye geçer. Burası da Yurt yeri, şurda caminin üstünde bir parçamız vardı, orasını Karamüminlere sattık. Ev kaldı, öylece bıraktık, dedemin de evi kaldı burda (kâğıt üzerinde evin bulunduğu noktayı işaretleyerek).

3.2. Nüfussuzlaşma: Şimdi bu, tamamen yıkılmış, bi duvarı var!..

Geride bırakılan onca taşınmaz mal olmasına rağmen, Dağkaramusalılar bunları ne devredebilmekte ne de kullanabilmektedir. Bugün köy sınırları içerisinde tek bir kişinin, hayvan otlatma maksadıyla köye çıktığı, köyde belli zaman dilimlerinde bulunduğu her iki anlatıcı tarafından tekrar edilmiştir. Bunun haricinde köy, hem yapı alanı hem de insan

**BATI TRAKYA'DA NÜFUSSUZLAŞAN TÜRK KÖYLERİ:
DAĞKARAMUSA KÖYÜ ÖRNEĞİ**

mevcudiyeti anlamında boşalmış durumdadır. Müminoğlu²⁴ bu konuyla ilgili olarak şu ifadeleri kullanır: *74'ten bu tarafa 76'dan sonra boşaldı orası. 76'dan sonra ufak ufak ufak boşaldı. [...] 75-76'dan sonra köy ordan boşalmış. Ondan sonra kimi buraya geldi, kimisi aşağı köyde kasabaya gitmiş köy boşalmış yani...*

Bugün köyde yerleşime ve köy sakinlerinin yaşamlarına dair “iz”ler kalmış durumdadır (bkz. Resim 1-2-3-4). Çavdar'ın anlatımından da anlaşılacağı üzere, köy sakinlerinin evlerine dair bugüne kalan sınırlı sayıda konut vardır, çoğu çökmüş veya harabeye dönmüş durumdadır:

Zaten bu evlerin hepsi yıkıldı! Orda kalan evleri ben sana söylüyüm... Şimdi bu, tamamen yıkılmış, bi duvarı var, Ali Onbaşı'nın. Bu - Cangala'nın evi- tamamen yıkılmış. Bu tamamen yıkılmış. [...] Kırçalılar da gene bu evde mesela ayakta ama oturulacağı durumda değil, bu da iş yem koydukları için, biraz bakıldığı için ayakta. Bu ayakta ama girilecek durumda değil yani. Gencali (evi) tamamen çöktü. Karamümün de duvarları var. Bunlar dedim, bunlar yıkıldı. Raim dayımunki var, bunlar yıkıldı. Paydaların da yıkıldı.

Sağlam kala kala Çavdar ailesine ait bir ev vardır, o da bugün köyde kalan tek kişinin yaşadığı yerdir, bir de sonradan yapılan yeni bir ev vardır:

...bizim ev sağlam. Bi bu sağlam, Debreli'nin. O da neden sağlam benim amca çocukları hayvancılık yaptıkları için bu evi baktılar yani. Saman saman, işte ot koymak için. [...] Emin dayımunki de yıkıldı ama yeniden yaptı onlar sonradan, ayakta. Bu (Raif ağa) tamamen yıkıldı, temelleri var. Mandie'nin yıkıldı tamamen temelleri var fakat şöyle bir şey var, bunlar bahçeye sonradan yeni bir ev yaptılar. Şu anda torunları çıkıyor yukarı, kendilerine bir yatmaya kadar yer var.

Son birkaç yıl içinde ise köydeki caminin onarımı ve bakımı yapıldığından toplamda üç yaşam alanının sağlam olduğu belirtilebilir. Geçen 30-40 yıllık süreden sonra böylesi bir girişim, Türkiye'ye göçenlerin büyük

²⁴ Köyünü ele alan birçok şiir yazmıştır. Bu şiirlerinden birinde özlemini duyduğu köyünü şu sözlerle anar: *Doğduğum, büyüdüğüm Karamsa'm! / Dünyayı gördüğüm Karamsa'm! / Düzünde kuzusu, dağında keçisi yayılan Karamsa'm. / Bayırında, danası düvesi / Yanı başında katırı merkebi nerede? / Karamsa'nın erkeği, kadını, kızı / Civanı, küşmüşsün bizlere Karamsa'm / Haksız da değilsin Karamsa'm. / Hayat denen bu yolda, / Kimi gitmiş ana vatan kimi gitmiş başka vatana. / Hepsi unutmuş öz vatani. Değil kolay otuz üç yıl sonra döndüm Öz vatani...*

desteğiyle tamamlanmış olur. Nedeni, ise Müminoğlu'nun iki kelimesinden ibaret cümlesinde gizlidir: “*Orası canlansın!*”. “Canlanma” çabası için ayrıca, Müminoğlu'nun anlatımına göre, yılın her altıncı ayında ve her sene düzenlenen kurban kesme etkinliği düzenlenir. Bu etkinliğe çevre köylerden ve Türkiye'den gidenler vardır: *Biz her sene altıncı ayda 500 seneden beri belki, oraya 20-25 tane hayvan keseriz. Çavdar da aynı konuya temas ederek, kendisinin de bu etkinliklerde yer aldığını aktarır: Ben de gidiyorum ama bu yazın gitmedim. Bu camide burda diyorlar ya köy hayrı, her sene kurbanlar kesilir, pilav yapılır. En az 500, Türkiye ve çevreden kişi gelir buraya (kâğıttaki cami noktasını işaretleyerek).*

1957 yılı öncesinde bir hanenin köyden çıkması, ardından kendi ailesi ile birlikte toplam beş hanenin Türkiye'ye göçü ve bilhassa da 1974 yılındaki olaylar, köyü nüfustan arındırma anlamında art arda gelen dönemeçlerdir. Köy sakinleri genel anlamda Batı Trakya'da kalanlarla, Türkiye'ye göçenler diye ikiye ayrılmıştır. Nüfusun büyükçe bir kısmı Türkiye'ye gidebilirken, gidemeyenlerse Dağkaramusa köyüne komşu köy ve kasabalara göç etmiştir. Bu konuda Çavdar, şu bilgileri paylaşır:

Bak şimdi, ilk gelen, bizle gelen bu iki kardeş geldi, bu Debreli de geldi, burda Bursa'da... Bu taraftan şimdi bu taraftan gelen yok. Amcalarım gelmedi. [...] Bunlar şu anda Yassıküyü'nde, Narlıküyü'nde kalıyorlar. Bunlar tamamı geldi. Bunlardan bir hane kaldı o da Yalancı diye bir yer vardır orda kaldı. Bunlar beş kardeşti, kızlarla beraber sekiz kardeş. Bu haneden Gencil'den bundan gelen üç kişi vardı, ikisi kız ailesiyle geldi, bir de oğlan çocuğu geldi. Burda gelen de var kalan da var. Bunlardan gene altı kardeş, üçü Türkiye'de üçü orda kaldı, şurda Karamümün.

Çavdar, kâğıt üzerindeki ev sembollerini, elindeki kalemiyle göstererek yine orada kalanlarla, beriye gelenleri anlatarak anlatısını tamamlamış olur:

Mandie'den burda kızları var, var yani Türkiye'ye gelenler var, orda kalan da var. Mesela birisi Mandie'den geldi burda vefat etti Burhaniye'de. Ondan sonra gelem Dipçiklere burda var orda kalan var. Paytarlar hepsi geldi. [...] Burda Emin dayının evinde torunu duruyor, hayvancılık yapıyor. Köyde kalan bu. Bu Raif aga, çocuklarından biri, kızı var Türkiye'de, Söke'de. Alionbaşının çocuğu burda, iki de kızı var, Türkiye'de... Küçükoğullar'dan Türkiye'ye gelen yok...

BATI TRAKYA'DA NÜFUSSUZLAŞAN TÜRK KÖYLERİ: DAĞKARAMUSA KÖYÜ ÖRNEĞİ

Sözün özü, görüleceği üzere her iki anlatıcının ortaklaştıkları bir nokta vardır ki, anlatılarında sıradanı, bireyseli aşan toplumsal olaylarla ilişkilendirerek hayatlarını dillendiriyor olmalarıdır. Onlar için birer dönüm noktası olan olaylar, bakıldığında köy ahalisi ve daha da genel bir çerçevede Batı Trakya Türkleri için de aynı anlamdadır. Köyleri ile birlikte bölgenin Almanlarca, Bulgarlarca, Yunanlılarca ve Türklerce kontrol edilmesi, çete baskınları, Türk ibaresinin yasaklı hale getirilmesi, Kıbrıs Barış Harekâtı ve göç, anlatıcı Çavdar ve Müminoğlu'nun hayatlarından kesitlerdir, anılardır. Muhtemeldir ki, Dağkaramusa köyü sakinlerinden başka başka köylülerle de görüşülse benzer içerik ve akışta bir anlatının izine rastlanabilir. Yaşanmışlıkların seyri ve etkisi kadar, burada aslanan bir diğer husus, yaşanmışlıkların anı olarak bellekteki istifi ve muhafazasındaki seçimidir. Daha açıklayıcı bir ifadeye ihtiyaç duyulursa destekleyici ifade şu olabilir, bellek her ne kadar bireysel bir çabayla dillendiriliyor olsa bile muhtemeldir ki, belleği şekillendiren bir arka alan söz konusudur. Kişinin neyi hatırlayacağı, neyi ön plana çıkartıp neyi geri planda tutacağı ait olduğu topluma, kültürün etkisine tabidir, dolayısıyla anlatı seçkisi de bu etkinin izini sürmektedir. Bu fikri dillendiren araştırmacılardan biri olan Michael Schudson, her ne kadar bireysel bellekte kendine has bir biçimde yer etse de anı/anıların, toplumsal ve kültürel niteliklerle ilgili olduğunu ve toplumsal olarak biçimlendirilmiş anımsama kalıplarına bağlı bulunduğunu aktarır.²⁵ Burada görülen de budur. Çavdar ve Müminoğlu, gündelik davranış örüntülerine sıradan ve rutin olanları değil, toplumsalın ve kültürel bir yansıması olarak belli bir olay ve eylemler grubunu yerleştirmişlerdir. Kimlik ve var oluş (ya da burada yoksunluk, nüfussuzlaşma) gibi alt anlamlardan beslenmeyi tercih ederek, köyleri Dağkaramusa'yı, Dağkaramusa'dan göçüp gitmeyi anlatmayı seçmişlerdir.

Sonuç

Yunan devletinin, Türkleri asimile etmeye veya ülkeden göç etmelerine dönük yoğun çaba sarf ettiği bilgisi alan yazında sıklıkla tekrarlanmaktadır. Bu noktada kamulaştırma ve/veya yeniden dağıtım gibi mazeretlerle Türklerin ellerinden topraklarının alındığı, köy halkı üzerinde ekonomik (tütün tarımını teşvik etmeyişi), siyasal (kimlik, dil ve din temelli)

²⁵ Michael Schudson, "Kolektif Bellekte Çapıtma Dinamikleri", *Cogito Bellek: Öncesiz, Sonrasız*, Sayı 50, 2007, s. 181.

baskı kurulduğu ve engellerin (işe almama, Türkleri azınlık statüsüne öteleme; onarım, tamir izni vermeme gibi) oluşturulduğu hatırlanmalıdır. Bunlar bilhassa Batı Trakya'yı ele alan çalışmalar bağlamında görünür durumdadır. Ancak alan yazında görünür olmayan kimi uygulamalar da bölge Türklerini sınamaktadır. Bunlardan birisi göç yoluyla doğup büyüdükları yerleşim alanlarından göçürülen insanların geride bıraktıkları ve harabeye dönüşmüş veya dönüşmekte olan köyleridir. Bu beraberinde Türkçe olan yer isimlerini de silikleştirmekte ve daha da önemlisi Yunanca versiyonuyla anılır hale gelmesine sebep olmaktadır. Çalışmaya konu olan Dağkaramusa, Türkçe adıyla bilinen bir köy olmasına karşın Trikorfon (*Τρίκορρον*) olarak Yunanca şekliyle yeniden isimlendirilmiştir. Yeniden isimlendirilmiş olması, köyün mevcudiyeti noktasında yanıltıcı veri sağlar, zira köy yeniden isimlendirilmiş olmasına rağmen bugün ne resmi evraklarda ne de coğrafi haritalarda bir yer kaplamaktadır. Dolayısıyla nüfussuzlaştırılan köy ve köyler, aynı zamanda haritalardan da silinmektedir. Bu beklenen sonuç kamulaştırılan Türk arazileri için de geçerlidir. Türker Acaroğlu, bu konuyu çalışmasına taşır ve kamulaştırılan köylerin aynı zamanda haritadan ismen silindiği bilgisini verir.²⁶

Harita üzerinde ismen silinmiş olsa dahi köyün mevcudiyeti, halen iki göstergeyle ispatlanmaktadır. Bunlardan birisi köyden göçürülen köy halkı ile onların hafızalarında yer etmiş olan köy gerçekliği, bir diğeri ise ev, duvar, mezar taşı gibi köy yerleşim unsurlarıdır. Bu tarz yerleşim unsurlarının artık birer kalıntı durumuna geldiği belirtilmelidir. Dolayısıyla da Dağkaramusa köyünün mevcudiyetine bakılmak istendiğinde doğrudan yerel hafızaya başvurulmak gereklidir –ki bu çalışmada seçilen tekniğin nedeni de budur-. Yerel hafıza ise çoktan sınırlar aşmış, köyden genç yaşta çıkmış bir grup Dağkaramusalıdır. Hayatta olanlar Dağkaramusa'yı halen etkin şekilde hatırlamakta, dillendirmektedir. Recep Çavdar ve Kadir Müminoğlu, bu çalışmanın yerel hafızalarıdır, anlatıları Dağkaramusa'nın oluşum, gelişim ve nüfussuzlaşma süreçlerini anlamaya ve aktarmaya katkı sağlamıştır.

Anlatılarından bir sonuca varılacak olursa, evvela şuna değinilmelidir: Hakları uluslararası antlaşmalarla garanti altına alınmış bir topluluk olarak Batı Trakya Türkleri, nüfus dinamikleri ile yaşam standartlarını etkileyecek ölçekte çeşitli uygulamalarla yüz yüzedir. Bu hususta kendisi de bir Batı Trakya Türkü olan araştırmacı Ahmet Serdar, Batı

²⁶ Türker Acaroğlu, *Balkanlar'da Türkçe Yer Adları Kılavuzu*, IQ Sanat Yayıncılık, İstanbul 2006.

**BATI TRAKYA'DA NÜFUSSUZLAŞAN TÜRK KÖYLERİ:
DAĞKARAMUSA KÖYÜ ÖRNEĞİ**

Trakya Türk azınlığı aleyhinde iskân ve mülkiyet hakları özelinde çeşitli politikaların yürütüldüğünü, bu politikalar sonucu toplan nüfus içindeki paylarının %67'den %33'e azaldığını, işlenebilir arazi anlamında %84'lük paylarının da %18'e gerilediğini yazar.²⁷ Topraksızlaşmaştırılma olarak kavramlaştırılan arazi kayıpları, aynı zamanda bu çalışmanın konusunu teşkil eden bir diğer yönü ile de yaşanmaktadır. Yine anlatıcıların anlatıları hatırlanacak olursa Türk topluluğuna ait olduğu kabul gören Türk köylerinin nüfussuzlaşması, yerel hafızadan ve resmi yazımdan Türk köy isimlerinin kaldırılması, Yunanca versiyonuyla anılır hale getirilmeleri, Batı Trakya Türklerinin arazi kayıplarında varlığı yadsınamayan süreçlerdir. Bu sonuç, daha üst okumada Türk varlığının bölgedeki akıbetiyle ilişkilendirilmelidir. Zira ülkenin Batı Trakya Türklerine yönelik bakışı, politik söylemi ve uygulama boyutu göz önünde bulundurulduğunda bölge Türklerine ait olup nüfussuzlaşmış ve adı unutturulmuş köy örneklerinin çoğalabileceği öngörülmelidir. Çalışma, kapsamı ve odak noktası itibarıyla tek bir köye eğilebilmiştir. Bu noktada, Dağkaramusa köyü örneğinden hareketle çevre ve/veya bölgedeki diğer köylerin acilen, çoklu-saha çalışmaları ile çok-disiplinli araştırmalarla incelenmesi gerektiği hususu bu çalışmanın temel önerisidir.

KAYNAKÇA

ABRAMS, Lynn, *Oral history theory*, Routledge, Abingdon 2010.

ACAROĞLU, Türker, *Balkanlar'da Türkçe Yer Adları Kılavuzu*, IQ Sanat Yayıncılık, İstanbul 2006.

AHMET, Sadık, "Batı Trakya'da Yaşayan Türk Toplumunun Şikâyetleri ve İstekleri", *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, Cilt 15, Sayı 1-2, Haziran 1995, ss. 1-9.

ALP, İlker, "Batı Trakya Türkleri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt XI, Sayı 33, Kasım 1995, ss. 613-652.

²⁷ Serdar, *a.g.m.*, s. 97.

ATUN, Ata, “Batı Trakya’daki Planlı Türk Soykırımı”, *E-Batı Trakya*, Haziran 2009, ss. 1-19, <https://www.batitrakya.org/e-batitrakya/yayinlar/bati-trakyadaki-planli-turk-soykirimi.html>.

AYHAN, Halis, “Batı Trakya Türk Azınlığının Hukuki ve Siyasi Sorunlarının Asimilasyon Politikası Çerçevesinde Tahlili”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 42, Ekim 2014, ss. 173-188.

BAHCHELİ, Tozun, “The Muslim-Turkish Community in Greece: Problems And Prospects”, *Institute of Muslim Minority Affairs. Journal*, Cilt 8, Sayı 1, Mart 2007, ss. 109-120.

BALTALI, İbrahim, “Demolished Ottoman Historic Monuments and Expropriated Lands in Western Thrace”, *Osce Supplementary Human Dimension Meeting Freedom Of Religion Or Belief*, Temmuz 2009, ss. 1-11.

BİBER, E. Tuğba, “Trakya Gazetesine Göre Yunanistan’da İç Savaş (Andartlık) ve Batı Trakya Türkleri (1944-1949)”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 33, Kasım 2020, ss. 7-32.

BOROU, Christina, “The Muslim Minority of Western Thrace in Greece: An Internal Positive or an Internal Negative ‘Other’?”, *Journal of Muslim Minority Affairs*, Cilt 29, Sayı 1, Nisan 2009, ss. 5-26.

CONNERTON, Paul, *Modernite Nasıl Unutturur*, (çev.) Kübra Kelebekoğlu, Sel Yayınları, İstanbul 2012.

EREN, Halit, “Batı Trakya’da Türk Yerleşim Bölgeleri Batı Trakya’da Rodop Vilayetine Bağlı Yer Adları”, *Batı Trakya’nın Sesi Dergisi*, Sayı 6, Eylül-Ekim 1988, ss. 12-16.

GÖK, E. Şebnem, “Kırım-Kongo Kanamalı Ateşi”, *Okmeydanı Tıp Dergisi*, Cilt 32, Ek Sayı, 2016, ss. 13-19.

LEAVY, Patricia, *Oral History, Understanding Qualitative Research*, Oxford University Press, Oxford 2011.

NACHMANI, Amikam, “Civil War and Foreign Intervention In Greece: 1946-49”, *Journal of Contemporary History*, Cilt 25, Sayı 4, Haziran 1990, ss. 489-522.

BATI TRAKYA'DA NÜFUSSUZLAŞAN TÜRK KÖYLERİ:
DAĞKARAMUSA KÖYÜ ÖRNEĞİ

ÖKSÜZ, Hikmet, “Batı Trakya’dan Türkiye’ye Göç (1923-1950)”, *Yeni Türkiye Özel Sayısı 4*, Sayı 69, Mart-Haziran 2015, ss. 4678-4693.

SCHUDSON, Michael, “Kolektif Bellekte Çarpıtma Dinamikleri”, *Cogito Bellek: Öncesiz, Sonrasız*, Sayı 50, 2007, ss. 179-199.

SERDAR, Ahmet, “Tarihsel Süreç İçerisinde Batı Trakya Türklerinin Ekonomik ve Demografik Gelişimi”, *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, Aralık 2014, ss. 97-126.

YILDIRIM, Azmi, “Rum Çetelerinin Türklere Karşı Faaliyetleri (1912-1922)”, *Yeni Türkiye Özel Sayısı 4*, Sayı 69, Mart-Haziran 2015, ss. 4546-4558.

“Yunanistan’ın Kapattığı Türk Azınlık İlkokulu Sayısı 65’e Ulaştı”, *Sözcü*, 25 Ağustos 2019.

Recep Çavdar ile Bursa’da yapılan mülakat, 27 Ağustos 2019.

Kadir Müminoğlu ile Bursa’da yapılan mülakat, 17 Ağustos 2020.